

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI VE
SOSYAL ANKSİYETENİN İNCELENMESİ**

GÖZDE NAMLI

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi ÖZLEM AVCI

İSTANBUL – 2020

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başından sonuna kadar ilgisini ve bilgisini esirgemeyen, varlığıyla destek olan, yolumu aydınlatan, gece-gündüz tatilde ulaşabildiğim, sorularıyla bunalttığım, yapamayacağım dediğimde desteğini esirgemeyen beni her konuda yüreklendiren belki de bu hayattaki en özel insanlardan biri olan tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Özlem AVCI' ya en özel teşekkürlerimi iletiyorum.

Araştırmamın uygulama aşamasında yardımlarını esirgemeyen, desteği ile yardımcı olan Müdür Yardımcısı Sayın Oğuz Çelik başta olmak üzere okul müdürü, öğretmenlerine ve öğrencilerine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bütün okul hayatım boyunca hep yanımda olan, kendi inancım kaybolduğunda bile bana inanan ve güvenen, varlıkları ile sonsuz destekleri olan annem Muhlise NAMLI' ya ve babam Osman NAMLI' ya ve tez çalışmamda ne zaman yardım istesem her an yanımda olan ablam Selin AFAT' a en içten teşekkürlerimi borç bilirim.

Gözde NAMLI

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

TEZ ONAYI.....	i
BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
1. ÖZET.....	1
2. ABSTRACT.....	2
3. GİRİŞ VE AMAÇ.....	3
4. GENEL BİLGİLER.....	6
4.1. Adölesan Dönemi ve Özellikleri.....	6
4.1.1. Erken Adölesan Dönemi.....	7
4.1.2. Orta Adölesan Dönemi.....	7
4.1.3. Geç Adölesan Dönemi.....	8
4.2. Akran Zorbalığı Kavramları.....	8
4.2.1. Zorbalık Kavramı.....	9
4.2.2. Kurban Kavramı.....	10
4.3. Akran Zorbalığına Neden Olan Faktörler.....	11
4.3.1. Çocuğun Kendisiyle İlgili Faktörler.....	11
4.3.2. Çocuğun Çevresiyle İlgili Faktörler.....	12
4.4. Sosyal Anksiyete Tanımı.....	13
4.5. Sosyal Anksiyeteye Etki Eden Faktörler.....	14
4.6. Çocuklarda Sosyal Anksiyete.....	15
4.7. Okulda Sosyal Gelişim ve Hemşirenin Rolü.....	15
4.8. Okul Sağlığı Hemşiresinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları.....	16
5. MATERYAL VE METOD.....	19
5.1. Araştırmanın Tipi.....	19
5.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	19
5.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	19
5.4. Araştırmanın Uygulanması.....	19

5.5. Veri Toplama Araçları.....	20
5.5.1. Kişisel Bilgi Formu.....	20
5.5.2. Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği.....	20
5.5.3. Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği.....	21
5.6. Verilerin Değerlendirilmesi.....	22
5.7. Çalışmanın Etik Boyutu.....	23
5.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	23
6. BULGULAR.....	24
7. TARTIŞMA.....	42
7.1. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Akran Zorbalığına İlişkin Bulgularının Tartışılması.....	42
7.2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Anksiyetelerine İlişkin Bulgularının Tartışılması.....	46
7.3. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Akran Zorbalığı ve sosyal anksiyetelerinin ortak boyutlarına ilişkin bulgularının tartışılması.....	49
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
9. KAYNAKLAR.....	57
10. EKLER.....	68
11. ETİK KURUL ONAYI.....	77
12. ÖZGEÇMİŞ.....	80

KISALTMALAR

WHO (DSÖ): Dünya Sağlık Örgütü

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

APA: Amerikan Psikologlar Birliği

DSM: APA Tarafından Yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TDK: Türk Dil Kurumu

ÇSAÖ: Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği

ÇSAÖ-Y: Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği-Yenilenmiş Biçim

AZBÖ : Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri.....	27
Tablo 2. Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özellikleri.....	29
Tablo 3. Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özellikleri.....	30
Tablo 4. Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal anksiyete ve akran zorbalığı puan ortalamaları.....	32
Tablo 5. Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması	33
Tablo 6. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişki	34
Tablo 7. Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özellikleri ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	36
Tablo 8. Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılması.....	38
Tablo 9. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin puan ortalamaları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	40
Tablo 10. Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özellikleri ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	42
Tablo 11. Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özellikleri ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması	44
Tablo 12. Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının korelasyonu.....	45

1. ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI VE SOSYAL ANKSİYETENİN İNCELENMESİ

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi amacıyla yapılan tanımlayıcı bir çalışmadır. Araştırma, İstanbul Bağcılar İlçesinde bulunan bir ortaokulda öğrenim gören 1368 öğrenci ile, 01.05.2019-24.05.2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmada veri toplamak için Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği, Akran Zorbaları Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ANOVA, Mann Whitney U, korelasyon analizleri ve önemlilik testleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %71,9'unun 12-15 yaş arasında, %50,9'unun erkek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının $42,12 \pm 12,15$; Akran Zorbaları Belirleme Ölçeği kurban alt boyutu puan ortalamalarının $8,88 \pm 9,73$, zorba alt boyutu puan ortalamalarının $4,37 \pm 6,77$ olduğu tespit edilmiştir. Akran Zorbaları Belirleme Ölçeğine göre; cinsiyeti erkek olan, babası okuryazar olmayan, okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını aile ile paylaşmayan ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde hem Kurban ve Zorba alt boyut ortalamalarının yüksek bulunmuştur. Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının 9-11 yaş arasında olan, kardeşi olmayan, yakın arkadaş sayısı beş kişi ve altında olan ve arkadaşlarının birbirine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, kurban öğrencilerde sosyal anksiyete düzeyinin daha yüksek olduğu ve aralarında pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin ortaokul çocuklarında devam eden bir problem olduğu görülmektedir. Öğrencilerin baş etme becerileri, sosyal beceri düzeyleri, problem çözme becerileri, akademik başarıları gibi zorbalık ve kaygılarını artıracak değişkenlerinde ele alındığı uzun süreli çalışmalar planlanması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Akran zorbalığı, sosyal anksiyete, ortaokul öğrencisi

2. ABSTRACT

INVESTIGATION OF PEER BULLYING AND SOCIAL ANXIETY IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

This study is a descriptive study to investigate peer bullying and social anxiety among secondary school students. The research was carried out between 13.05.2019-24.05.2019 with 1368 students in a secondary school in Bağcılar district of İstanbul. Personal Information Form, Social Anxiety Scale for Children and Peer Bullying Determination Scale were used to collect data. ANOVA, Mann Whitney U, correlation analysis and importance tests were used for analysis. It was determined that 71,9% of the students participating in the study were between 12-15 years old and 50,9% were male. It was determined that the students' mean scores of Social Anxiety Scale for Children were $42,12 \pm 12,15$, Peer Bullying Determination Scale Victim subscale average score of $8,88 \pm 9,73$, Bully subscale mean score of $4,37 \pm 6,77$. According to the Peer Bullying Determination Scale; The mean scores of both Kurban and Zorba were high in students whose gender was male, their father was illiterate, did not like school, did not share their problems with their family with their friends and saw that their friends used violence against each other. The mean score of Social Anxiety for Children was found to be higher in students between the ages of 9 and 11, without siblings, number of close friends of five or less, and who saw their friends being subjected to violence. In the present study, the social anxiety rate was higher in the victim students and the relationship between them was found to be positively weak. In line with these results, peer bullying and social anxiety are still problems within secondary school students. It is suggested that long-term studies should be planned in which variables such as coping skills, social skill levels, problem solving skills and academic success of students can increase their bullying and anxiety.

Key words: Peer bullying, social anxiety, secondary school students

3.GİRİŞ VE AMAÇ

Dünya Sağlık Örgütü' ne (DSÖ) göre adölesan (ergenlik) dönemi 10-19 yaş aralığını kapsar. Bu yaş döneminde, özellikle hemcinslerle birlikte olan yakın arkadaşlıklar önem kazanmakta, akranlarla birlikte yapılabilen aktiviteler tercih edilmekte ve bu çerçevede adölesanlar, birbirlerinin yaşam tarzlarını etkilemektedir (1). Adölesan döneminde bu etkilenme dönemi ile birlikte sosyal gelişme de sağlanır. Bu bağlamda, adölesanın sosyalleşmesi çocukluk döneminde ailede başlamakta ve daha sonrasında okul çevresi, arkadaş grupları, model olarak gördüğü aile dışındaki bireyler çevresinde hızla devam etmektedir (2). Adölesan dönemi bazı adölesanlar için fazla sorun oluşturmazken, bazı adölesanlarda ise baş edilmesi gereken sorunların olduğu önemli bir dönem olarak kendini göstermektedir. Bununla birlikte, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak yaşanabilecek bu sorunların üzerinde; aile yapısı ve sosyo-ekonomik durumu, ebeveyn-çocuk ilişkileri, adölesanın sosyal çevresi gibi faktörlerin önemli derecede etkili olduğu vurgulanmaktadır. Adölesan döneminde sıkça rastlanan ve halk sağlığı sorunu olarak kabul edilen riskli davranışların başında madde kullanımı, şiddet ve güvensiz cinsel ilişki gelmektedir (1,3,4).

DSÖ'nün verilerine göre (2018); çocukların adölesan dönemine ulaşmasıyla, çocuklara kötü muamelenin yanı sıra, akran şiddeti ve yakın eş şiddetinin oldukça yaygın hale geldiği belirtilmektedir (5). Bu şiddet içeren eylemlerin başında, okullarda da yüksek oranlarda görüldüğü çalışmalar akran zorbalığı gelmektedir (6-9). Geçmişten günümüze gelen ve yaygınlaşan okul içinde meydana gelen akran zorbalığı olayları artış göstermektedir (8,9). Akran zorbalığı akademik olarak son 30 yılda ortaya çıkan ve üzerinde araştırmaların devam ettiği bir kavramdır ancak; ülkemizde okullarda hem eğitimciler hem de öğrenciler için pratikte var olmasına rağmen yeteri kadar farkındalığa sahip olmayan bir alandır (10). Zorbalık olaylarının sıklığının azımsanmayacak düzeyde olduğu bilinmektedir (4,8,11,12). Zorbalığın evrensel bir sorun olduğu dikkate alındığında, bu konuyla ilgili yapılacak her çalışma önem taşımaktadır (12-15).

UNICEF' in, 2013 Türkiye Temsilciliği tarafından açıklanan raporuna göre; dünyada 13-15 yaşlarındaki öğrencilerin yarısı (yaklaşık 150 milyon öğrenci) okulda

ve okul çevresinde akran şiddetine karşılaştığını belirtmektedir. Dünya’da, 13-15 yaş grubundan her 3 öğrenciden en az biri zorbalıkla karşılaşmakta, sanayileşmiş 39 ülkede her 10 öğrenciden 3’ü akranlarına zorbalık yaptığını kabul etmekte ve okul çağındaki yaklaşık 720 milyon çocuğun, özellikle fiziksel cezanın yasaklanmamış olduğu ülkelerdeki okullarda zorbalık yaşayabildiği belirtilmektedir (16).

Yapılan bir araştırmada; öğrencilerin %9,9’unun zorba, %25’inin kurban, %33’ünün zorba-kurban ve %31,5’inin nötr olduğu görülmektedir (17). Yapılan başka bir araştırmada ise; öğrencilerin %44,3’ünün çeşitli düzeylerde zorbalığa maruz kaldığını görülmektedir (18). Ülkemizde yapılan başka yapılan bir araştırmada ise; çalışmaya katılan öğrencilerin %3,7’si zorba, %26,9’u kurban, %60,8’i zorba/kurban ve %28’i nötr olarak gruplandırılmıştır (19). Başka bir araştırmada ise; akran zorbalığı olayının herhangi bir parçasında yer alan (zorba, kurban, zorba/kurban) kişilerin oranı %21,1 olarak belirlenmiştir (10). Yapılan birçok araştırmada sonuçlarına göre; ilk ve ortaöğretim öğrencileri arasında zorbalığın oldukça ciddi ve yaygın bir sorun olduğu görülmektedir (14,17-20).

Akran zorbalığının yanı sıra, okul çağı çocuklarının aileden daha büyük bir topluma geçmesi, sosyalleşmesi, bu sosyalleşme sırasında yaşayabilecekleri problemler sosyal gelişimleri üzerinde etkili olabilmektedir. Bu problemler içerisinde yer alan sosyal anksiyetenin, çocukların akademik başarıları ile birlikte sosyal ilişkilerini de olumsuz etkilediği bilinmektedir. Sosyal anksiyete, görülme sıklığı fazla olan ve yaşamın erken dönemlerinde ortaya çıkabilen bir davranış bozukluğudur (21,22). Konu ile ilgili yapılan bir araştırmada sosyal anksiyetenin çocuk ve adölesanlarda görülme sıklığı %3,9 olarak bulunmuştur (23). Yapılan çalışmalar, sosyal fobinin okuldaki işlevsellikte önemli bir etkiye sahip olduğunu gösterir niteliktedir (1,24,25). Yakın arkadaşı olmayan ya da tek bir yakın arkadaşı olan adölesanların sosyal kaygı puanları iki ve daha fazla yakın arkadaşı olanlara kıyasla anlamlı biçimde yüksek bulunarak akranların sosyal anksiyete için önemli olduğunu göstermektedir (26,27).

Sonuç olarak; akran ilişkilerinin, yüksek akademik başarıları sonucunda alınan takdir duygusunun önemli olduğu bu dönemde hızlı büyümelerinin yanı sıra

sosyal gelişimlerdeki değişimleri de ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda hızla gelişen ve sosyalleşen, yeni sosyal yapıların içinde bulunan okul çocukları ve adolesanların okula uyumlarını güçlendirecek, kaygılarını azaltıcı müdahalelerin olduğu düzenli ve sürekli farklı eğitim programlarının özellikle sosyal kaygılarının ve fobilerinin ve beraberinde gözlenebilen şiddet eylemlerinin azalmasına katkıda bulunduğu bilinmektedir (28-32). Çocukların sağlıklı büyüme ve gelişmesi için düzenlenebilecek tüm programlar ve sağlık hizmetlerinde görev alan çocuk sağlığı hemşiresi bu açıdan kilit bir rol oynamakta, özellikle sağlıklı çocukların izlenebilmesi için okul sağlığı hemşireliğinin önemi vurgulanmaktadır. İleride gelişebilecek sosyal, bilişsel her türlü sağlık sorununu tanımlayabilmek için okul çağı döneminde çocukların sağlık sorunlarını belirlemek ve önlenmesi amacıyla okul sağlığı hemşireliğinin geliştirilmesi, bu alanlara dönük çalışmalar sürdürülmesi önem taşımaktadır (32- 34). Yapılan literatür taramasında, akran zorbalığı, sosyal anksiyete gibi adolesanlarda görülebilecek sosyal problemlerin daha çok eğitim ve rehberlik, psikoloji gibi sosyal alanlarda incelendiği gözlenmiş, hemşirelik çalışmalarının daha az olduğu dikkat çekmiştir (6, 11, 18, 19, 24, 27).

Bu çalışma; ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

4. GENEL BİLGİLER

4.1. ADOLESAN DÖNEM VE ÖZELLİKLERİ

Okul çağı dönemi, çocuğun ailesinden ayrılıp toplum yaşamına adım attığı ilk sosyal dönem olması nedeniyle çocuğun yaşamında büyük önem taşımaktadır (31). Adölesan ve gençlik dönemi insan yaşamının %21'ini kapsar ve günümüzde Dünya'da yaşayan her 5 kişiden biri adölesan çağındadır. Dünya nüfusunun %30'unu 10-24 yaş arasındaki genç insanlar oluşturur. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUIK) 2007 yılı verilerine göre; Türkiye'de 10-19 yaş grubu, toplam nüfusun yaklaşık %18'ini, TUIK 2010 yılı verilerine göre; 10-24 yaş grubu, toplam nüfusun yüzde 29'unu oluşturmaktadır (35). 'Adolesans', Latince "matür olmak" anlamına gelir ve son hızlı fiziksel büyüme, cinsel gelişme ve psiko-sosyal olgunlaşmanın gerçekleştiği, çocukluktan erişkin yaşama geçiş dönemi olarak bilinir (36). Erikson'a göre de adölesanlık dönemi, gencin "kendini ve toplumdaki rollerini tanıdığı" bir dönemdir (37,38).

Dünya'da ve Türkiye'de toplam nüfus içinde adölesanlar önemli bir yere sahiptirler ve bu dönemde çok önemli fiziksel ve psiko-sosyal değişimler yaşamaktadırlar. Adölesan dönemi; cinsel ve psiko-sosyal gelişim ile başlar, bireyin bağımsızlığı ile sosyal üretkenlik kazanması ile devam eder, hızlı bir takım ruhsal ve bedensel değişimlerin olduğu fırtınalı bir süreçtir. Her birey kendine özel olarak bu süreçlerden etkilenerek farklı büyüme ve gelişme gösterdiği için; bu dönemi takvimsel yıllarla sınırlamak zordur. DSÖ'ne göre; 10-19 yaş grubu adölesan dönem, 15-24 yaş grubu gençlik dönemi olarak ifade edilir. Adölesanlık döneminde çocuğun ebeveynlerinden ayrılma sürecinin başladığı, arkadaş grubu ile daha fazla bütünleştiği, ebeveynlerinden çok yakın arkadaşlarıyla birlikte olmak istediği bir dönemdir (39). Adölesan dönemi kendi arasında erken, orta, geç olmak üzere 3 ayrı yaş dönemi içerisinde incelenir. Her bir yaş döneminde çocuk ve gençlerin gelişim düzeyleri, kişilik özellikleri, bağımsızlık durumları da değişmektedir.

4.1.1. Erken Adölesan Dönemi (6-11 yaş)

Okul dönemi; 6-11 yaşlar arasını kapsar. Bu yaşlarda, bireysel kişilik özellikleri ortaya çıkar ve Erikson'a göre bu çağlarda, çocuğun etkinliklerinin aşağılanması çatışma yaratabilmektedir. Çocuklar, çevrelerini kontrol etmek, yaşitlarının onayını kazanmak için bağımsız davranışlarını motive ederler. Arkadaş ilişkileri, düşmanca duyguların düzenlenmesine, otorite ve liderlik ilişkilerinin kazanılmasına yardımcı olur (1,38).

Erken adölesan döneminde ilk okul çağındaki dengeli ve uyumlu çocuk gider ve ailenin karşısına, tanımak ve kabullenmekte güçlük çekebilecekleri bambaşka bir genç çıkar. Adölesanlar vücutlarındaki hızlı değişimin şaşkınlığı ve beraberinde getirdiği soru ve endişeler nedeniyle huzursuz olurlar. Erken adölesan gerçekten olumsuz davranışların yoğun olabildiği dönem olarak bilinir. Olumsuz davranışlar arasında olay yaratma, kafa tutma, inatçılık ve vurdum duymazlık sayılabilmektedir (1,38,39).

Erken adölesan döneminde bilişsel açıdan oldukça karmaşık olan adölesanlar; mantıklı düşünmeye, kendisi ve başkaları için soyutlama yapmaya başlarlar. Ebeveynlerinin fikirlerine, otoritesine baş kaldırmaları bu dönemde ortaya çıkmaktadır. İtaat ve bağımsızlık arasında karmaşık duygular yaşamaktadırlar (1,39).

4.1.2. Orta Adölesan Dönemi (11-13 yaş)

Puberte öncesi dönem olarak da adlandırılan bu dönem 11-13 yaşlar arasında sürer. Erikson'un teorisine göre bu dönem, aşağılık kompleksine karşın yeteneklerin olduğu okul çağı dönemle, rol karmaşasına karşın, kimliğin belirlendiği adölesan dönemi arasındaki geçiş dönemi olarak tanımlanabilir (1,38).

Orta adölesan dönemde hızlı pubertal gelişmenin yavaşlaması gencin bedenine alışmasını sağladığı gibi bir önceki dönemde yoğun olan beden görünümü ile ilgili endişelerinin de azalmasına yardım eder. Arkadaş gruplarıyla bütünleşmenin daha da arttığı bu dönemde karşı cinsle de yakınlaşma ve ilişkiler başlamaktadır (1,38).

Orta adölesan döneminde bağımsızlık içgüdüğü zirvede olduğu için; ebeveynlerinden ayrılma, farklı birey olduğunu gösterme ve bu durumları ebeveynlerine kabul ettirme çabaları görülmektedir. Ebeveynlerinden ayrılma ve bireyselleşme süresince adölesanların kendilerini ebeveynlerinden uzak tutmayı istemeleri, duygusal ilişkilerini özellikle karşı cins üzerine yapmaları, risklerin farkında olmamaları, her şeyi yapabilen bireyler olarak algılamaları ve otonomi istemeleri ebeveynlerle çatışmaya neden olabilmektedir (1,2,39).

4.1.3. Geç Adölesan Dönemi (13-18 yaş)

Geç adölesan dönemi 13-18 yaşlar arasındaki dönem olarak bilinir. Erikson'un teorisine göre adölesan, karmaşaya karşı bir kimlik özelliği gösterir ve aşırı bağımsızlığı için gayretlidir, bağımlı ve bağımsız rollerde kararsızdır. Ruhsal durumu değişkenlik gösterir (1,38).

Geç adölesan döneminde büyüme ve cinsel gelişmenin hemen hemen tamamlanması veya gerçekleşmesi nedeni ile özellikle ilk dönemde yoğun olarak yaşanan sıkıntı ve endişeler sona erer. Sosyal ilişkileri arkadaş grubundan kişisel ilişkilere yönelir (1,2,38). Bu dönemde adölesanın kimlik duygusu; dönemin başından beri yaşanan duygu ve durumlar, kazanılan beceriler, kurulan özdeşimler sentezlenmekte, bu sentez sonucunda oluşmaktadır (1,39).

4.2. AKRAN ZORBALIĞI KAVRAMLARI

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddeti; 'kişinin kendisine, bir başka kişiye ya da bir gruba karşı yaralanma, ölüm, psikolojik yıkım, gelişme bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanacak/sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde tehdit yoluyla ya da doğrudan istemli olarak fiziksel güç ve erk kullanması' olarak tanımlar. Şiddet genel olarak; güç ve baskı uygulayarak insanların bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (34).

Şiddet, üç grupta incelenmektedir:

1-Kendine Yönelik Şiddet

2-Kişilerarası Şiddet (Çocuk istismarı, zorbalık, cinayet bu kategoridedir)

3-Toplumsal Şiddet

Şiddetin başlangıcının çocukluk döneminde olduğu vurgulanmaktadır. Şiddet eylemleri gerçekleştiren kişilerde genellikle çocukluk ya da adölesanlıkta şiddet davranış öyküsü vardır. Bu nedenle, şiddete yönelik en başarılı müdahaleler yaşamın erken döneminde yapılan müdahalelerdir. Çocukların sosyal becerilerini ve ebeveynlerin bakım verme becerilerini arttırmaya yönelik okul temelli müdahaleler şiddete ve risk alma davranışlarında uzun dönemli etkilere sahiptir (28-31,40).

Şiddet toplumun bütün gruplarını etkileyen karmaşık bir sorun olması açısından daha fazla risk altında olan bazı gruplar tanımlanmış olup; bu gruplardan en önemlisi çocuklardır. Çocuklar şiddetin her aşamasında; tanığı da kurbanı da olabilmektedirler (34,40). Akran zorbalığı, zorbalar, maruz kalanlar ve tanık olanlar açısından farklı sonuçlara sahiptir (41). Bununla birlikte, okul ortamlarında çocukların birbirlerine karşı şiddet uygulaması (zorbalık) sık görülen ve önlem alınmazsa ciddi fiziksel ve ruhsal travmalara neden olabilecek bir sorun olarak bilinir (34,38,40).

4.2.1. Zorbalık Kavramı

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre zorba; gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kişiler olarak ifade edilmekte; zorbalık ise, bu davranışları uygulamak olarak ifade etmektedir (42).

Bir zorbanın daha zayıf bir kurbanı sosyal, duygusal ya da fiziksel yollarla sürekli ve kasıtlı bir şekilde hedef olarak saldırganlık yolu ile güç iddiasında bulunmasına zorbalık denir. Zorbalık çok sayıda çocuğu etkilemekle birlikte, uzun vadede çocuklarda görülen depresyon, intihar eğilimi psikolojik semptomları, davranış problemleri ve psikosomatik sorunlara zemin hazırlamaktadır. Zorbalık; dayak atma, hırsızlık ve bir silahla tehdit etme gibi fiziksel saldırılar ile alay etmek için isim takma, aşağılama ve gözdağı verme gibi sözel saldırıları kapsayacak şekilde doğrudan veya dedikodu yayma, sosyal reddetme, akran gruplarından dışlama ve dikkate almama şeklinde dolaylı da olabilmektedir (43).

Olweus (2004); 1970’li yıllarda akran zorbalığıyla ilgili yaptığı araştırmada, zorbalığı “bir öğrencinin/öğrencilerin bir başka öğrenciyi/ öğrencileri tekrarlayan bir şekilde birden çok kez olumsuz etkilere maruz bırakması” şeklinde tanımlamıştır (44). Bu tanımdaki olumsuz etki bırakması; rahatsızlık vermekten, zarar vermeye teşebbüs etme veya kasıtlı zarar verme amacıyla sözel olarak ya da fiziksel olarak yapılabilir. Bunun yanı sıra; rahatsızlık yaratan oluşumun akran zorbalığı sayılması için, taraflar arasında “eşit olmayan güç” ilişkisinin olması, durumun “süreklilik” özelliği taşıması ve kasıtlı olması gibi özellikleri de içermesi gerekmektedir (45,46). Zorbalık, şiddetli ve uzun sürerse ve mağdur yeterli sosyal desteğe sahip olmadığında risk daha büyüktür (47).

4.2.2. Kurban Kavramı

Akran zorbalığı kavramaları içerisinde zorbalığa maruz kalma kavramı da karşımıza çıkar. Gökler (2007) yaptığı araştırmada “kurban”ı, zorba kişilerin saldırgan davranışlarına maruz kalan, bir diğer ifadeyle “mağdur” olan olarak tanımlamıştır. Kurbanların diğer öğrencilerden daha kaygılı ve daha güvensiz olmaları en belirgin özelliklerindendir. Kurbanların diğer özellikleri ise genellikle temkinli, hassas ve sessiz olmalarıdır. Kurbanlar, zorbaların saldırısına uğradıklarında genellikle ağlama ve geri çekilme şeklinde tepkiler verirler ve özsaygıları düşük olduğunu hissettiklerinden kendilerini ve kendi içinde bulundukları durumu olumsuz algılama eğilimine girerler. Kurbanlar kendilerini başarısız, utangaç olarak algılarlar ve çekici olmadıklarını düşünürler (48).

Ayas ve Pişkin ’de (2010) kurbanı; zorbaca davranışa maruz kalan kişiler olarak tanımlamışlardır. Kurbanlar zorbaların aksine, sakin, pasif ve fazla arkadaşı olmayan çocuklardır ve kendilerine zorbalık yapan öğrencilerle karşı karşıya kaldıklarında çok nadiren kendilerini savunabilirler (49).

Yapılan birçok araştırmadan elde edilen verilere göre kurbanların benzer özelliklerinden bahsedildiği görülmektedir (44, 49-51). Arslan ve Savaşer’e (2009) göre genellikle kurban oldukları belirlenen adölesanların zayıf sosyal ilişkilerinin olduğu, az sayıda arkadaşları olduğu için yalnız ve güçsüz oldukları bütün bu nedenlerden dolayı daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları, kendilerini rahatsız

olmalarının daha fazla zorbalığa maruz kalmalarına neden olduğu, arkadaşları arasında olumsuz algılanmaktan korktukları ve akran grupları içinde kendilerini ifade edemedikleri görülmüştür (50). Her tür zorbalığın ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini, bu etkilenmenin yanı sıra duygusal zorbalığa maruz kalmanın da ruh sağlığı açısından en önemli bir risk faktörü olduğunu göstermektedir (51).

4.3. AKRAN ZORBALIĞINA NEDEN OLAN FAKTÖRLER

4.3.1. Çocuğun Kendisiyle İlgili Faktörler

Adölesanlık (püberte), çocukluktan erişkinliğe geçiş sürecidir (10-19 yaş aralığı) ve bu süreç hormonal etkiyle ortaya çıkar. Adölesanlık, yaşamın bu döneminde vücutta oluşan biyolojik değişikliklere eşlik eden ruhsal gelişme ve psiko-sosyal değişiklikleri de kapsayan bir terim olarak tanımlanabilir. Adölesan döneminde akademik başarısızlık, suça karışma, maddeyi kötüye kullanım, cinsel davranış bozuklukları, gibi sorunlara oldukça sık rastlanabilmektedir (38,40). Adölesanların saldırganlık duyguları veya bastırılmış dürtüler nedeniyle henüz tam öğrenilmemiş saldırganlık duyguları, kendini bazen açıkça, bazen de simgesel eylemler halinde örtülü ve dolaylı olarak açığa vurur (1,38). Adölesanlık; dönemindeki karakteristik dalgalanma ve tutarsızlıkların dikkate değer bir patolojik görünümü olduğu unutulmamalıdır (1,2,38,40). Bu çağdaki çocukta fiziksel ve fizyolojik değişikliklerle birlikte bazı ruhsal değişiklikler de ortaya çıkmaktadır. Literatürde belirtildiği gibi, bir kriz evresi olarak adlandırılan adölesan dönemde görülebilecek psikolojik ve sosyal problemler, çocukların ve adölesanların akran zorbalığı eylemleri içerisinde bulunmasına neden olabilmektedir. Bu dönemde çocuklar, bazı zamanlar içerisinde tutarsızlık gösteren, hırçınlık, alınganlık, saldırganlık ya da içine kapanıklık gibi duygu ve davranışlar gösterebilirler (39).

Adölesanların okulda zorbalığa maruz kalmaları sadece akademik başarısını olumsuz etkilememekle birlikte ileriki yaşantılarında da olumsuz tecrübelerine açık olmalarına sebep olmaktadır (52). Seçer' in (2014) akran zorbalığı ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında sınıf derecesi yükseldikçe öğrencilerin zorbalık yapma durumlarının da yükseldiği ve başarı düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (53). Yapılan araştırmalara göre; öğrencilerin

birlikte geçirdikleri yıl süresi arttığından, yaşanmışlıkların sayısının da artmış olacağından, akran zorbalığı olayının ileriki yaşlarda daha yüksek olması beklenir bir durumdur (54). Coşkun' un (2018) yaptığı araştırmada da sınıf düzeyi ile fiziksel zorbalık davranışı arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen üst sınıftaki öğrencilerin alt sınıftaki öğrencilere göre zorbalık yapma düzeyi daha yüksek olarak belirlenmiştir (55). Sonuç olarak, yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere akran zorbalığı eğitim toplumu için önemlidir çünkü birçok öğrenci, yaşadıkları zorbalıktan akademik olarak etkilenmektedir (40,56-58).

4.3.2. Çocuğun Çevresiyle İlgili Faktörler

Adölesan; duygusal ve fiziksel olarak aileye bağımlılığın önemli olduğu çocukluk ile aile desteği olmadan bağımsız ve özerk yaşama yeteneğinin kazanılmış olduğu erişkin dönem arasında geçiş süreci olarak tanımlanabilir (1,38). Adölesan dönemi, vücut yapılarının gelişmesi dışında hayal gücünün belirginleştiği, aile dışı arkadaşlıkların önem kazandığı önemli bir dönemdir (38,40).

Ortaokul çocukları, çevrelerini kontrol etmek ve yaşlılarının onayını kazanmak için bağımsız davranışlarını motive ederler. Arkadaş ilişkileri, düşmanca duyguların düzenlenmesine, otorite ve liderlik ilişkilerinin kazanılmasına yardımcı olur. Bu dönemde çocuklar, arkadaşların onayını alma ve uyum sağlama arayışına girerler. Çoğu kez sırlarını arkadaşlarıyla paylaşırlar ve grup aktivitelerine katılmaktan hoşlanırlar (1,2,38,40). Araştırmaların da gösterdiği gibi, akran zorbalığı oldukça yaygın ve önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır (1,2,38,40,56,59).

Çok sayıda araştırma, akran zorbalığının hem zorba hem de kurban çocuklar için önemli psiko-sosyal ve fiziksel sonuçlarının olduğunu gösterir niteliktedir. Bu bağlamda zorbalık olaylarına karışan çocukların, diğer çocuklarla kıyaslandığında, depresyon ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu, daha yalnız oldukları, okulu sevmedikleri, daha sık devamsızlık yaptıkları, arkadaşlarıyla ilişkilerinin daha kopuk olduğu gözlemlenmektedir. Zorbalık olayları yaşandığında ve sosyal destek yetersiz olduğunda sonuçlarının çok daha ciddi olabildiği, bu dönemde yaşanan zorbalık

olaylarının olumsuz etkilerinin yaşamın ileriki dönemlerinde de devam ettiği yapılan araştırmalarla ortaya çıkmaktadır (60-64).

Akran zorbalığında çevresel etkilerden biri de ailenin ekonomik düzeyidir. Gürsoy'un (2010) araştırma sonucu olarak, ekonomik düzeyi kötü olan öğrencilerin akran zorbalığına daha fazla maruz kaldığı bulunmuştur (10). Yapılan başka bir araştırmada ise şiddet içeren davranışlara sosyoekonomik düzeyin etkisinin olmadığı bulunmuştur (65). Coşkun yaptığı araştırmada, ailelerin sosyo-ekonomik durumunu genellikle orta (%25,4) ve iyi (%56,2) düzeyde bulmuştur (55). Özman'ın (2018) yaptığı araştırmaya göre; sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olan bireylerin orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan akranlarına göre daha çok fiziksel zorbalığa maruz kaldığı, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin aile içi ilişkileri ve ebeveynlerinin yetiştirme tutumları ile de açıklanabilmektedir (66).

4.4. SOSYAL ANKSİYETE TANIMI

Anksiyete, tanımlanması zor bir korku ve endişe duygusu olarak bilinir. Sosyal anksiyete bozukluğu ise; başkaları tarafından olumsuz olarak değerlendirilebilen veya kişinin utanç verici bir şey yapmış olabileceğine ilişkin durumların aşırı korkusu olarak tanımlanır (67). DSM-4'de Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından yayınlanan, anksiyete bozuklukları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

1. Panik bozukluğu
2. Özgül fobi
3. Sosyal anksiyete(fobi)
4. Obsesif-kompulsif bozukluğu
5. Travma sonrası stres bozukluğu
6. Yaygın anksiyete bozukluğu
7. Genel tıbbi duruma bağlı anksiyete bozukluğu
8. Başka türlü adlandırılmayan anksiyete bozukluğu... (68).

Sosyal anksiyete (fobi) onlu yıllarda başlar. Tedaviye başlama, en fazla 18-29 yaşları arasında görülür. Sosyal anksiyetesi olan çoğu birey, çocuk yaşta utangaçlık gösterir. Türkiye Ruh Sağlığı Profili Çalışmasında 12 aylık süre içerisinde sosyal anksiyete

yaygınlığına bakılmış; kadınlarda %2,3, erkeklerde %1,1, tüm nüfusta oranı %1,8 olarak bulunmuştur. Sosyal anksiyetede yaşam boyu ruhsal hastalık oranı %69'dur. Sosyal anksiyeteye sahip olan bireylerin akrabalarında sosyal anksiyete görülme olasılığı genel topluma göre üç kat daha fazla olmaktadır (68).

Anksiyete bozukluklarının hayat boyu yaygınlığı %10-25 kadardır. Genel olarak 1-20 yıl izleme süresi boyunca tedavi edilmeyen anksiyete bozukluğu vakalarında düzelme oranı %41-50 oranında bulunmuş olup, bu veriler anksiyete bozukluğunun önemini de göstermektedir (68).

4.4. SOSYAL ANKSİYETEYE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Sosyal anksiyete bozuklukları, depresyon ve madde kötüye kullanımı ortaya çıkma riskini artırmaktadır. Bu tanıları alan bireyler, mutlaka sosyal anksiyete için değerlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal anksiyete tanısı alan kişiler, ekonomik engeller, yardım için nereye gideceğini bilmemek ve başkalarının ne düşüneceğinden çekindiklerinden tedaviye başvurmadan kaçınabilirler (69).

Yapılan araştırmalarda, arkadaşlık ilişkileri zayıf olan adölesanların sosyal anksiyete puanlarının daha yüksek olduğu ve sosyal anksiyetesi olan çocukların işlevselliklerinin de olumsuz etkilendiği görülmektedir (24-26).

Sosyal anksiyetenin en önemli nedenleri arasında; yabancı anksiyetesi, utangaçlık, sosyal içe dönüklük ve eleştiri korkusu yer almaktadır. Bu faktörlerin genetik kökenli ya da çevresel faktörlerden oluşabileceği belirtilmektedir. Davranışçı yaklaşım sosyal anksiyetenin ilk çocukluk yıllarında anksiyete uyandıran sosyal yaşantılarla bağlantısı olduğu ve ebeveynlerinin aşırı eleştirici oldukları gözlemlenmiştir (68).

Sosyal anksiyete olan bazı çocuklarda korku; topluma açık yerde yemek yeme veya konuşma korkusu, topluma açık yerleri kullanma korkusu veya başkalarının varlığında yazı yazma korkusu gibi tanımlanabilmektedir. Diğer vakalarda, sosyal

anksiyete; başkalarının gülmesini tetikleyecek tarzda şeyler söylemek veya sorulara cevap vermek gibi genel sosyal durumları da kapsamaktadır. Anksiyete duruma maruz kalma genellikle; terleme, taşikardi ve dispne ile panik anksiyete duyguları ile sonuçlanabilir (67). Sonuç olarak, kendilerini olumsuz olarak sosyal bir nesne olarak görürler, sosyal durumun olumsuz sonuçlarını abartıyor olurlar, durumdaki endişeleri üzerinde çok az kontrol sahibi olduklarına inanıyorlardır ve sosyal becerilerini durumla etkin bir şekilde başa çıkmak için yetersiz olarak görüyorlardır. Toplumsal aksilikler beklemekte ve bu aksiliklerden kaçınmak için, kaçınma ve güvenlik davranışlarına geri dönmektedirler. Durum geçtikten sonra bireyler, travmatize edici olayı tekrar tekrar yaşama döngüsü içine girerek, gelecekte daha fazla sosyal kaygı yaşayabilirler (70).

4.6. ÇOCUKLARDA SOSYAL ANKSİYETE

Adölesanın her bir gelişim evresinde gösterdiği özellikleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle psiko-sosyal gelişim evresinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Böylece adölesanın psiko-sosyal gelişimi ile fiziksel gelişim düzeyi arasındaki ilişkinin doğru tanımlanması onunla yapılan iletişimde yaşana bilecek engelleri azaltabilir (39).

Genellikle çocuklukta başlayan ve süreklilik gösteren sosyal anksiyete bozukluğunun başka ruhsal hastalıklarla birlikte görülme olasılığı yüksek olmasına rağmen klinikte yeterli bir şekilde tanılanamaya bilmektedir (69).

Sosyal anksiyete bozukluğun belirtilerinin başlangıcı sıklıkla geç çocukluk veya adölesan dönemde ortaya çıkar ve kronikleşip bazen de yaşam boyu devam edebilir. Kadınlarda ve erkeklerdeki görülme sıklığı eşit düzeydedir. Bozukluk, sosyal veya mesleki işlevselliği etkiler veya belirgin sıkıntılara neden olabilir (25,67).

4.7. OKULDA SOSYAL GELİŞİM VE HEMŞİRENİN ROLÜ

Okul çağının özel ve önemli bir grup olarak kabul edilmesinin bazı nedenleri arasında;

1. Bu çağda çocukların sürekli bir büyüme ve gelişme içerisinde olması
2. Okul kendi evleri dışında toplu olarak bulundukları ilk yer olması
3. Okul çağı alma ve etkilenme devresi olması

4. Bir toplumun sosyal yapısında okulun önemli bir rol oynamasıdır.

Okul, giderek daha geniş bir kitleyi içinde barındıran, toplumun çoğunluğunu yakından ilgilendiren bir kurum olarak tanımlanabilir. Günümüzde özellikle kentsel bölgelerde çalışan annelerin artması, çocukların 6 yaşından önce de günlerinin büyük bir kısmını çocuk yuvası-anaokulu gibi bir sosyal ve eğitim kurumunda geçirmeleri, okulun hayatımızdaki yeri ve önemini özetlemektedir. Bütün bu sebeplerden dolayı okul sağlığı çalışmaları da anaokulundan başlayarak tüm düzeydeki okulların öğrencilerini ele almalıdır (71,72).

Okul sağlığı hizmetlerinin amacı, okul dönemindeki çocukların mümkün olan en iyi bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığa kavuşmalarını sağlamak ve toplumun sağlık düzeyini yükseltmektir. Okul sağlığı hizmetlerinin diğer amaçlarından bahsedecek olursak; okul çocuklarının sağlıklı bir çevrede gelişimini sağlayıp, çocukların-ebeveynlerin ve toplumun sağlık düzeyini yükseltmektir (71). Sağlıklı nesiller yetiştirebilmemiz için okul çağı çocuklarının olumlu iletişim kurabilmeleri ve akran zorbalığı gibi erişkin dönemdeki hayatını etkileyebilecek olumsuz davranışlardan korumak gerekmektedir. Bu nedenle okul sağlığı hemşirelerine okuldaki diğer çalışanlarla birlikte zorbalığı önlemeye yönelik girişimlerin planlanması ve uygulanmasında aktif görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu durum pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de okul sağlığı hemşireliğinin yaygınlaştırılmasını zorunlu hale getirilmesini gerektirmektedir (72).

4.8. OKUL SAĞLIĞI HEMŞİRESİNİN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

Okul sağlığı hizmetleri, öğrencilerin ve okul personelinin sağlığını değerlendirmek, geliştirmek, sağlık okul yaşamını sağlamak, öğrenci ve topluma sağlık eğitimi vermek için yapılan çalışmaların tümü olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde ilk kez 1930 yılında Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (163. ve 164. maddeleri) ile okul sağlığı hizmetleri ele alınmıştır. Okul sağlığı ile ilgili çağdaş yaklaşımların yıllar içinde

benimsendiği görülmektedir. Hekimlerin okul sağığında görevleri 1939 yılında belirlenmiş, 1949 yılında 4. Milli Eğitim Şurasında reviri olan yatılı okullar için “Okul Hemşireliğı” kabul edilmiştir. 1961 yılında 224 sayılı yasa ile okul sağığı hizmetlerinin yürütölmesi, sağıık ocaklarının yükümlölölölölüne verilmiştir. Günümüzde ise 2010 yılında yayınlanan Aile Hekimliğıinin Uygulandığı İllerde Toplum Sağığı Merkezleri Kurulması ve Çalıştırılmasına Dair Yönerge ile okul sağığı hizmetlerinin yürütölmesi aile hekimlerine bırakılmıştır. Okul sağığı uygulamalarında okul sağığı hemşiresi çok önemlidir. Resmi Gazete’de 08.03.2010 tarihli ve 27515 sayı ile yayımlanan ‘Hemşirelik Yönetmeliğı’nde, 19.04.2011 tarihinde değışiklik yapılarak, ‘Okul Sağığı Hemşiresi’nin görev yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir (71,72).

Okul Sağığı Hemşiresinin görev yetki ve sorumlulukları hemşirelerin genel görev, yetki ve sorumluluklarının yanı sıra; (71).

a) Görev yaptığı okulda okul sağığı hizmetleri ile ilgili sorunları, gereksinimleri saptar ve okul idaresine bildirir.

b) Sağıık risklerinin erken tanılanması ve uygun girişimlerin planlanması, gereken önlemlerin alınması konusunda okul idaresiyle koordinasyonu sağıar.

c) Sağıık biriminin malzeme ihtiyaç listesini tespit eder ve okul idaresine bildirir.

ç) Okula her yeni katılan öğrencinin sağıık durumunun değıerlendirilmesinde ve öğrencilerin düzenli olarak periyodik fiziki muayenelerinde görev alır ve sağıık durumunu kaydeder.

d) Hastalanan veya acil müdahale gereken öğrenci ve okul çalışanının, hekim istemi doğrultusunda tedavi ve bakıma yönelik hemşirelik hizmetlerini planlar, uygular, değıerlendirir ve hemşire gözlem formuna kayıt eder.

e) Okul sağıık ekibiyle birlikte okulda düzenli olarak gerçekleştirilen bağıışıklama ve sağıık taramalarında görev alır.

f) Okulda çevre sağıığını ilgilendiren durumları (okul çevresi, oyun alanı, su sağılanması, çöplerin yok edilmesi, tuvaletler, ısıtma ve havalandırma, aydınlatma, kazalara neden olabilecek durumlar, sınıfların büyüklölölölü vb.) kontrol eder, değıerlendirir ve okul idaresini bu konuda bilgilendirir.

g) Okulda öğrencilere doğru sağlık bilgilerinin aktarılması ve sağlık konusunda olumlu davranışların kazandırılması amacıyla Sağlık Eğitimi (temizliğin önemi, kazalar ve hastalıklardan korunma, ilkyardım, sigara ve alkolün zararları ve cinsel eğitim vs.) faaliyetleri planlar ve yürütür.

ğ) Okulda yapılan ruh sağlığı çalışmaları (madde bağımlılığı, yeme bozukluğu, dikkat bozukluğu, depresyon, anksiyete, antisosyal davranışlar vs.) sonucunda sorun saptanan öğrenci, öğretmen ve ailesi arasında işbirliğini sağlar ve ilgili durumda sağlık danışmanlığını yürütür.

h) Okul kantininde görev alan personelin kişisel hijyen, kantin hijyeni ve gıda güvenliği gibi konularda sağlık eğitimlerini planlar, yürütür ve denetler.

ı) Okul temizliğini yürüten personele tuvalet temizliği, sınıf temizliği gibi konularda sağlık eğitimi yapar ve onları denetler.

i) Okul mutfağında görev alan personele kişisel hijyen, mutfak hijyeni ve besinlerin satın alınmaları, saklanması, işleme, işlendikten sonra saklama konularında sağlık eğitimlerini planlar, yürütür ve denetler.

j) Düzenli periyodik olarak okulun sağlık raporunu oluşturur ve okul idaresine bildirir.

k) Öğrencilerin fiziksel ve psikolojik potansiyellerini fark edip ortaya koymalarını sağlamak, özgüvenlerini geliştirmek amacı ile okulda görev alan öğretmenler, öğrenci ve aile arasında koordinasyonu sağlar.

l) Kronik hastalığı ve alerjileri olan öğrenciler için öğrencinin kendisi, aile ve öğretmenine sağlık danışmanlığı yapar. Bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde öğrenciler, aileleri ve öğretmenleri arasında koordinasyonu sağlar ve sağlık danışmanlığını yürütür.

m) Kazalardan korunma ve güvenlik önlemlerinin geliştirilmesinde, öğrenci, aile, okul yönetimi ve eğitimcilerle iş birliği içerisinde çalışır.

5. MATERYAL VE METOD

5.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, “Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Anksiyetenin İncelenmesi” amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

5.2 Araştırmanın Yeri Ve Zamanı

Bu araştırma İstanbul ili Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bağcılar ilçesinde bulunan bir devlet okulunda, 01.05.2019-24.05.2019 tarihleri arasında yapılmıştır. İstanbul iline bağlı en kalabalık ilçelerden olması, çok fazla göç alıp farklı kültürlerden kişilere sahip olması nedeniyle Bağcılar ilçesi seçilmiştir. Bağcılar İlçe Milli Eğitime Bağlı tüm devlet ortaokullarının isimleri yazılarak kura yöntemi ile araştırmanın yapılacağı okul belirlenmiştir.

5.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul İli Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bağcılar ilçesinde bulunan ortaokulun tüm öğrencileri (N=1605) oluşturmaktadır. Örneklem hesabına gidilmeyip çalışmaya katılmak isteyen bütün öğrenciler çalışma kapsamına alınmıştır (N=1368). Devamsızlık nedeniyle araştırma sırasında okulda bulunmayan, araştırmaya katılmak istemeyen, verileri eksik doldurduğu belirlenen öğrenciler araştırma dışında tutulmuştur. Araştırma evreninin %85,2’ sine ulaşılmıştır.

5.4. Araştırmanın Uygulanması

Araştırma yapılacak okulun ilk ziyaretinde okul müdürü ve müdür yardımcısı ile tanışılmış, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve Üniversiteden alınan etik kurul onayları götürülerek izin alınmıştır. Araştırma yapılacak tarihler arasında hangi sınıfa, hangi tarih ve ders saatinde uygulama yapılacağı belirlenmiştir. Ders saatinde görevli hocalardan da izin alınarak ders işleyişini aksatmayacak şekilde dersin ilk 15 ya da son 15 dakikasında araştırma anketleri uygulanmıştır. Öğrencilere kişisel tanıtım yapıldıktan sonra, çalışmanın amacı anlatılıp, öğretmenler gözetiminde, öğrencilerin anlamadıkları sorular açıklanıp, kendi sınıflarında formları doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmada veriler; Kişisel Bilgi

Formu (EK-1), Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği (EK-2) ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (AZBÖ) (EK-3) kullanılarak toplanmıştır. Toplam 48 şubesi olan okulun ortalama her sınıfta bulunan öğrenci sayısı ortalama 30-35'dir. Sınıf kalabalık olması uygulama sırasında oluşan zorluklardan biridir.

5.5. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırmacı tarafından literatür (11,52,63) taraması yapılarak oluşturulan Kişisel Bilgi Formu (EK-1), Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği (EK-2) ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (EK-3) kullanılarak toplanmıştır.

5.5.1. Kişisel Bilgi Formu (EK-1)

Araştırmacı tarafından literatür taraması (11,52,63) yapılarak hazırlanan kişisel bilgi formu; araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri ve sosyo-demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, aylık aile geliri) içeren 6 soru ve öğrencilerin okul yaşamı, aile akran ilişkileri ile ilgili (geçen yılki okul başarısı, kaçınıcı sınıfta okuduğu, okula ara verdi mi?, sınıfta kaldı mı?, disiplin cezası aldı mı?, okulu seviyor mu?, yakın arkadaş sayısı, boş zamanlarının nasıl değerlendirildiğini, ailenin tutumu, aile ile yaşanan sorun paylaşımı, aile/öğretmenlerin soruna desteğini, arkadaşlarının birbirine şiddet uygularken gördü mü?) 12 soru olmak üzere toplam 18 sorudan oluşmaktadır.

5.5.2. Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği (EK-2)

Araştırmada öğrencilerin sosyal anksiyete düzeylerini belirlemek amacıyla Çocuklar için sosyal anksiyete ölçeği La Greca ve arkadaşları tarafından, 1988 yılında geliştirilen öz bildirime dayalı bir ölçek olarak kullanılmıştır (73). Bu ölçek 1988'de toplam 10 sorudan oluşturulmuştur olup, 1993'de gözden geçirilmiş ve düzenlenip 18 soruluk yeni bir ölçek haline getirilmiştir. Yazarlar, maddelerin hazırlanmasında sosyal anksiyetenin iki bileşenini göz önünde tuttıklarını belirtmektedirler. Bu iki bileşen ise; olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal ortamlarda duyulan sıkıntı/ rahatsızlık olarak ifade edilmektedir. Ölçeğin ilk biçimindeki tüm sorular yenilenmiş biçiminde de yer almaktadır. Ölçeğin ilk biçimde sorular üç seçenekte yanıtlanmaktadır. Ölçeğin ikinci biçimde ise beşli likert tipi tercih edilmiştir.

Ölçekten alınabilecek puanlar 18-90 arasındadır ve aldıkları puanlar yükseldikçe sosyal anksiyete düzeyi yükselmektedir. Türkiye standardizasyonu Demir, Eralp-Demir, Türksoy, Özmen ve Uysal tarafından 2000 yılında yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa yöntemine göre 0.81 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyonu yüksektir ($r=0.81$). Geçerlilik çalışması kliniğe başvurmuş sosyal fobi olgularıyla yapılmış, ölçeğin olguları normal kontrollerden ayırt edebildiği görülmüştür. ÇSAÖ-Y (Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği-Yenilenmiş Biçim) çocuk ve adölesanlarda sosyal anksiyeteyi ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olarak görünmektedir (74).

Bu çalışmada Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır.

5.5.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (EK-3)

Araştırmada akran zorbalığı gösteren öğrencileri belirlemek amacıyla Mynard ve Joseph (2000) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinden yararlanılarak elde edilmiş olan, Gültekin ve Sayıl (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır. Bireysel ya da grup şeklinde uygulaması yapılabilen ölçek kendini bildirim şeklinde olup, 28 maddeden oluşmaktadır (75).

Gültekin ve Sayıl (2005) tarafından Ankara'da 11-16 yaşları arasındaki 655 kız ve erkek öğrenciden oluşan bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen verilere uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda, orijinal ölçekte bulunan fiziksel saldırı, sözel istismar, sosyal manipülasyon ve kişisel eşyalara saldırı olarak tanımlanan 4 faktörden farklı olarak, korkutma/sindirme (7 madde), alay (5 madde), açık saldırı(6 madde), ilişkisel saldırı (4 madde) ve kişisel eşyalara saldırı (5 madde) olmak üzere beş faktör belirlenmiştir. Ölçekte bulunan ifadeler için öğrencilerden "hiçbir zaman", "bir kere", "birden fazla" şıklarından birini işaretlemeleri beklenir (örn. madde: "Beni çeşitli vurucu ve kırıcı aletlerle tehdit ederler") (75).

Gültekin ve Sayıl (2005) tarafından yapılan güvenirlik çalışmasında ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı toplam puan için $\alpha=.86$ olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan “54”, en düşük puan ise “0”dır. Ölçekten alınan yüksek puan, kişinin akran saldırısına sıklıkla hedef olduğunu, düşük puan ise nadiren hedef olduğunu ya da hiç hedef olmadığını göstermektedir. (75).

Bu çalışmada Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Cronbach alpha güvenirlik katsayısı zorba alt ölçeği için 0.91, kurban alt ölçeği için 0.92 olarak hesaplanmıştır.

5.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde IBM SPSS Statistics 22 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Verilerin tanımlayıcı istatistikleri olarak yüzde değerler, aritmetik ortalama, standart sapma, median, minimum ve maksimum değerleri verilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine Kolmogorov-Smirnov normallik testi ve Q-Q grafikleri ile bakılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırmalarında ANOVA testi, normal dağılım göstermeyen veriler için bağımsız iki grup karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırmalarında ise Kruskal-Wallis testi, kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare önemlilik testi, ölçek puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

5.7. Çalışmanın Etik Boyutu

Çalışmaya başlamadan önce, üniversitenin etik kurulundan (Sayı: 10840098-604.01.01-E.8211) (EK-4) ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (Sayı: 59090411-20-E.8337106) (EK-5) etik izinler sağlanmıştır. Veri toplamaya başlamadan önce Gönüllü oluru ve Gönüllülük ilkesine dayalı olarak katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya katılıp katılmamakta özgür oldukları belirtilerek Özerkliğe saygı ilkesi göz önünde bulundurulmuş, Gizlilik ve gizliliğin korunması ilkesi doğrultusunda da katılımcıların bilgilerinin gizli tutulacağı kendilerine açıklanarak kimlik bilgileri kullanılmadan çalışma yürütülmüştür (EK-6, EK-7).

5.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, çalışmanın yapıldığı Bağcılar ilçesinde bulunan Devlet Ortaokulu ğrencileri ve bu öğrencilerin verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

6. BULGULAR

Bu bölümde; çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kişisel ve akademik özelliklerine ilişkin tanıtıcı bilgileri ile Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği ve Çocuklar için Sosyal Anksiyete ölçeklerinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (N:1368)

Tanıtıcı özellikler	n	%
Yaş ($X \pm SS = 12.30 \pm 1.23$)		
9-11 yaş	384	28,1
12-15 yaş	984	71,9
Cinsiyet		
Kadın	672	49,1
Erkek	696	50,9
Kardeş sayısı		
Yok	73	5,3
1-2	614	44,9
3 ve üstü	681	49,8
Anne öğrenim düzeyi		
Okuryazar değil	221	16,2
İlkokul	585	42,8
Ortaokul	365	26,8
Lise	159	11,6
Üniversite	38	2,8
Baba öğrenim düzeyi		
Okuryazar değil	90	6,6
İlkokul	457	33,4
Ortaokul	497	36,4
Lise	261	19,0
Üniversite	63	4,6
Gelir durumu		
0-1500 TL	298	21,8
1501-2500 TL	622	45,5
2501-4000 TL	332	24,2
4001 TL ve üstü	116	8,5
Algılanan aile tutumu*		
Demokratik	451	31,6
Otoriter	95	6,6
İlgisiz	23	1,6
Koruyucu	860	60,2
Boş zamanını değerlendirme şekli*		
Kitap okuma	428	24,3
Müzik/Şiir dinleme	245	13,9
Resim yapma	112	6,4
Spor yapma	392	22,3

Sinema/Tiyatroya gitme	46	2,6
İnternette sörf yapma	538	30,5
Toplam	1368	100,0

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özellikleri Tablo 1’de yer almaktadır. Öğrencilerin %71,9’unun 12-15 yaş arasında, %50,9’unun erkek, %44,9’unun bir-iki kardeş sahibi, %42,8’inin annesinin ilkokul ve %36,4’ünün babasının ortaokul mezunu olduğu belirlendi. Öğrencilerin %45,5’inin gelirinin 1501-2500 TL arasında olduğu, %60,2’sinin ailesinin tutumunu koruyucu olarak algılandığı ve %30,5’inin boş zamanını internette sörf yaparak değerlendirdiği bulundu.

Tablo 2. Öğrencilerin Öğrenimleri İle İlgili Özellikleri (N:1368)

Öğrenimleri ile ilgili özellikler	n	%
Okuduğu sınıf		
5. sınıf	273	20,0
6. sınıf	251	18,3
7. sınıf	518	37,9
8. sınıf	326	23,8
Geçen yılki okul başarısı		
Takdir belgesi alan	464	33,9
Teşekkür belgesi alan	467	34,1
Doğrudan sınıf geçen	428	31,3
Aynı sınıfı tekrar eden	9	0,7
Okula ara verme durumu		
Evet	31	2,3
Hayır	1337	97,7
Sınıfta kalma durumu		
Evet	28	2,0
Hayır	1340	98,0
Tekrar edilen sınıf (n=28)		
Birinci kademe	8	28,6
İkinci kademe	20	71,4
Disiplin cezası alma durumu		
Evet	81	5,9
Hayır	1287	94,1
Disiplin cezası alma nedeni (n=22)		
Başkası tarafından suç atılma	1	4,3
Kavga etme	13	56,6
Okul eşyasına zarar verme	2	8,7
Konuşma/Küfür etme	7	30,4
Toplam	1368	100,0

Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özellikleri Tablo 2’de verilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %37,9’unun yedinci sınıf öğrencisi olduğu, %34,1’inin geçen yıl teşekkür belgesi aldığı, %97,7’sinin okula ara vermediği, %2,0’ının sınıf tekrarının bulunduğu ve tekrar edilen sınıfın çoğunlukla (%71,4) ikinci kademede olduğu saptandı. Öğrencilerin %5,9’unun disiplin cezasının bulunduğu ve disiplin cezası alanların %56,6’sının kavga etme nedeni ile bu cezayı aldığı belirlendi.

Tablo 3. Öğrencilerin Okul Yaşantılarına İlişkin Özellikleri (N:1368)

Okul yaşantısına ilişkin özellikler	n	%
Okulu sevme durumu		
Evet	1217	89,0
Hayır	151	11,0
Yakın arkadaş sayısı		
5 kişi ve altı	510	37,3
6 kişi ve üstü	858	62,7
Arkadaşlarıyla olan sorunlarını aile ile paylaşabilme durumu		
Evet	825	60,3
Hayır	543	39,7
Yaşanılan sorunları aile ile paylaşmama nedeni (n=543)*		
Beni dinlemeyeceklerini düşünüyorum	121	16,5
Kendi kendime çözebileceğimi düşünürüm	333	45,4
Bana kızmalarından korkarım	159	21,7
Arkadaşlarımı kaybetmekten korkarım	120	16,4
Aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olma durumu		
Evet	1231	90,0
Hayır	137	10,0
Arkadaşlarının birbirine şiddet uyguladığını görme durumu		
Evet	903	66,0
Hayır	465	34,0
Maruz kalınan/şahit olunan şiddet davranışına gösterilen tepki*		
Olaya karışmama	362	22,5
Öğretmene/aileye söyleme	649	40,2
Olayı çözmeye çalışma	601	37,3
Toplam	1368	100,0

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özellikleri Tablo 3’de görülmektedir. Öğrencilerin %89,0’ının okulunu sevdiği, %62,7’sinin altı kişi ve üstünde arkadaşının olduğu, %60,3’ünün arkadaşları ile olan sorunlarını ailesi ile paylaşabildiği bulundu. Öğrencilerin %39,7’sinin arkadaşları ile olan sorunlarını ailesi ile paylaşmadığı, paylaşmama nedenlerinin ise kendisini dinlemeyeceğini düşünme (%16,5), kendi kendine çözebileceğini düşünme (%45,4), ailesinin

kendisinde kızacağından korkma (%21,7) ve arkadaşlarını kaybetmekten korkma (%16,4) olduğu saptandı. Öğrencilerin %90,0'ının karşılaşılan sorunlarda aile/öğretmenden destek aldığı, %66,0'ının arkadaşlarının birbirine şiddet uyguladığını gördüğü ve %40,2'sinin maruz kaldığı/şahit olduğu şiddet davranışını öğretmene/aileye söylediğı belirlendi.

Tablo 4. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Anksiyete Ve Akran Zorbalığı Puan Ortalamaları (N=1368)

Ölçekler	Mean	Median (Min-Max)
Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği	42,12±12,15	41.00 (18-88)
Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği		
Kurban alt boyutu	8,88±9,73	6.00 (0-54)
Zorba alt boyutu	4,37±6,77	1.00 (0-54)

Çalışmaya katılan öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği ve Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğinden aldıkları puanlar Tablo 4’de yer almaktadır. Öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının 42,12±12,15, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyutu puan ortalamalarının 8,88±9,73, Zorba alt boyutu puan ortalamalarının ise 4,37±6,7 olduğu tespit edildi.

Tablo 5. Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Boyut Puanları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Ölçekleri		n	Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanları		Test*
			Mean	Median (Min-Max)	
Kurban	Olmayan	295	37,17±12,01	36.00 (18-88)	Z=-8.010 p≤0.001
	Olan	1073	43,48±11,84	43.00 (18-88)	
Zorba	Olmayan	527	39,56±12,18	39.00 (18-88)	Z=-6.272 p≤0.001
	Olan	841	43,72±11,87	43.00 (18-88)	

*Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması Tablo 5’de verilmiştir. Öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğine göre kurban olan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p \leq 0.001$). Öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğine göre zorba olmayan öğrencilerde daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p \leq 0.001$).

Tablo 6. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri İle Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Tanıtıcı özellikler	Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği			
	Kurban		Zorba	
	Mean	Median (Min-Max)	Mean	Median (Min-Max)
Yaş				
9-11 yaş	9,51±10.07	6.0 (0-49)	4,67±7,08	1.5 (0-42)
12-15 yaş	8,63±9.59	6.0 (0-54)	4,26±6,65	1.0 (0-54)
Test*	Z=-1.281 p=0.200		Z=-0.662 p=0.508	
Cinsiyet				
Kadın	7,65±8,66	5.0 (0-49)	3,26±5,57	1.0 (0-33)
Erkek	10,06±10,54	6.0 (0-54)	5,44±7,61	2.0 (0-54)
Test*	Z=-3.686 p≤0.001		Z=-6.199 p≤0.001	
Kardeş sayısı				
Yok	12,32±13,12	10.0 (0-53)	6,36±9,20 ^a	2.0 (0-54)
1-2	8,58±9,72	6.0 (0-49)	3,72±5,97 ^b	1.0 (0-42)
3 ve üstü	8,77±9,25	6.0 (0-54)	4,75±7,08 ^b	2.0 (0-33)
Test**	KW=3.828 p=0.147		KW=6.569 p=0.037	
Anne öğrenim düzeyi				
Okuryazar değil	10,33±10,52	7.0 (0-49)	5,90±7,94 ^a	2.0 (0-42)
İlkokul	8,44±9,49	5.0 (0-49)	3,90±6,24 ^b	1.0 (0-39)
Ortaokul	8,61±9,82	5.0 (0-54)	4,29±6,78 ^b	2.0 (0-54)
Lise	8,86±9,43	6.0 (0-37)	4,22±6,79 ^b	2.0 (0-33)
Üniversite	9,76±8,50	9.0 (0-30)	4,18±6,19 ^b	1.0 (0-25)
Test**	KW=8.588 p=0.072		KW=12.582 p=0.014	
Baba öğrenim düzeyi				
Okuryazar değil	11,58±9,87 ^a	9.5 (0-38)	7,70±9,09 ^a	4.0 (0-42)
İlkokul	8,15±9,21 ^b	5.0 (0-49)	3,86±6,09 ^b	1.0 (0-39)
Ortaokul	8,59±9,50 ^{bc}	6.0 (0-49)	4,24±6,45 ^b	1.0 (0-31)
Lise	9,75±10,88 ^c	6.0 (0-54)	4,44±7,32 ^b	1.0 (0-54)
Üniversite	8,90±9,36 ^{bc}	6.0 (0-41)	4,03±6,66 ^b	1.0 (0-33)
Test**	KW=11.956 p=0.018		KW=13.591 p=0.009	
Gelir durumu				
0-1500 TL	10,92±11,48 ^a	7.0 (0-54)	4,80±7,22	2.0 (0-42)
1501-2500 TL	8,28±8,99 ^b	6.0 (0-53)	4,25±6,72	1.0 (0-54)
2501-4000	8,25±8,97 ^b	5.0 (0-37)	4,19±6,49	1.0 (0-33)

TL				
4001 TL ve üstü	8,62±10,18 ^b	6.0 (0-49)	4,43±6,68	2.0 (0-39)
Test**	KW=10.685	p=0.014	KW=0.733	p=0.866

* Mann-Whitney U, **Kruskal-Wallis analizleri yapılmıştır.

*** a,b,c üst simgeleri her bir grupta grup içi farklılığı göstermekte olup aynı harflerin yer aldığı ölçümler benzerdir.

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 6'da yer almaktadır. Cinsiyeti erkek, babasının okuryazar olmayan ve geliri 0-1500 TL arasında olan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p \leq 0.001$, $p=0.018$, $p=0.014$). Yaş, kardeş sayısı ve anne öğrenim düzeyi değişkenlerinin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p > 0.05$).

Cinsiyeti erkek olan, kardeşi bulunmayan, anne ve babası okuryazar olmayan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p \leq 0.001$, $p=0.037$, $p=0.014$, $p=0.009$). Yaş ve gelir durumu değişkenlerinin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p > 0.05$).

Tablo 7. Öğrencilerin Öğrenimlerine İlişkin Özellikleri İle Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Öğrenimleri ile ilgili özellikler	Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği			
	Kurban		Zorba	
	Mean	Median (Min-Max)	Mean	Median (Min-Max)
Okuduğu sınıf				
5. sınıf	9,79±10,10	7.0 (0-43)	5,24±7,66	2.0 (0-42)
6. sınıf	8,58±9,75	5.0 (0-49)	4,49±7,14	1.0 (0-32)
7. sınıf	8,86±9,97	6.0 (0-53)	4,36±6,97	1.0 (0-54)
8. sınıf	8,36±8,99	6.0 (0-54)	3,57±5,12	1.0 (0-25)
Test**	KW=2.596 p=0.458		KW=2.147 p=0.543	
Geçen yılki okul başarısı				
Takdir belgesi alan	7,68±8,95 ^a	5.0 (0-49)	3,11±5,58 ^a	1.0 (0-39)
Teşekkür belgesi alan	8,56±9,16 ^a	6.0 (0-48)	4,01±6,18 ^a	2.0 (0-31)
Doğrudan sınıf geçen	10,55±10,91 ^b	7.0 (0-54)	6,06±8,04 ^b	2.0 (0-54)
Aynı sınıfı tekrar eden	6,88±8,02 ^a	5.0 (0-22)	7,55±10,00 ^b	1.0 (0-27)
Test**	KW=17.109 p=0.001		KW=37.908 p≤0.001	
Okula ara verme durumu				
Evet	12,06±10,47	11.0 (0-38)	7,83±8,65	7.0 (0-28)
Hayır	8,80±9,71	6.0 (0-54)	4,29±6,71	1.0 (0-54)
Test*	Z=-1.937 p=0.053		Z=-1.942 p=0.052	
Sınıfta kalma durumu				
Evet	10,14±9,97	7.0 (0-33)	8,32±8,55	7.0 (0-28)
Hayır	8,85±9,73	6.0 (0-54)	4,29±6,71	1.0 (0-54)
Test*	Z=-0.744 p=0.457		Z=-2.539 p=0.011	
Disiplin cezası alma durumu				
Evet	10,72±11,69	8.0 (0-53)	6,91±9,26	3.0 (0-54)
Hayır	8,76±9,59	6.0 (0-54)	4,21±6,56	1.0 (0-42)
Test*	Z=-1.367 p=0.172		Z=-3.325 p=0.001	

* Mann-Whitney U, **Kruskal-Wallis analizleri yapılmıştır.

*** a,b üst simgeleri her bir grupta grup içi farklılığı göstermekte olup aynı harflerin yer aldığı ölçümler benzerdir.

Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 7’de verilmiştir. Geçen yıl doğrudan sınıf geçen öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (p=0.001). Okuduğu sınıf, okula ara verme, sınıfta kalma ve

disiplin cezası alma durumu değişkenlerinin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p>0.05$).

Geçen yıl takdir ve teşekkür belgesi alan, hiç sınıfta kalmamış ve disiplin cezası bulunmayan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p\leq 0.001$, $p=0.011$, $p=0.001$). Okuduğu sınıf ve okula ara verme değişkenlerinin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p>0.05$).

Tablo 8. Öğrencilerin Okul Yaşantılarına İlişkin Özellikleri İle Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Okul yaşantılarına ilişkin özellikler	Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği			
	Kurban		Zorba	
	Mean	Median (Min-Max)	Mean	Median (Min-Max)
Okulu sevme durumu				
Evet	8,58±9,59	6.0 (0-54)	4,21±6,73	1.0 (0-54)
Hayır	11,05±10,56	9.0 (0-49)	5,64±7,03	3.0 (0-39)
Test*	Z=-2.927	p=0.003	Z=-3.667	p≤0.001
Yakın arkadaş sayısı				
5 kişi ve altı	9,73±10,50	6.0 (0-49)	4,34±6,80	1.0 (0-31)
6 kişi ve üstü	8,37±9,21	6.0 (0-54)	4,39±6,76	1.0 (0-54)
Test*	Z=-1.932	p=0.053	Z=-0.248	p=0.804
Arkadaşlarıyla olan sorunlarını aile ile paylaşabilme durumu				
Evet	7,80±8,89	5.0 (0-43)	3,64±6,19	1.0 (0-42)
Hayır	10,51±10,69	7.0 (0-54)	5,49±7,44	2.0 (0-54)
Test*	Z=-4.863	p≤0.001	Z=-5.061	p≤0.001
Aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olma durumu				
Evet	8,68±9,51	6.0 (0-54)	4,20±6,53	1.0 (0-42)
Hayır	10,58±11,45	7.0 (0-53)	5,91±8,54	2.0 (0-54)
Test*	Z=-1.483	p=0.138	Z=-2.511	p=0.012
Arkadaşlarının birbirine şiddet uyguladığını görme durumu				
Evet	10,28±10,14	7.0 (0-54)	4,88±6,97	2.0 (0-54)
Hayır	6,15±8,23	3.0 (0-46)	3,38±6,35	0.0 (0-32)
Test*	Z=-8.532	p≤0.001	Z=-6.880	p≤0.001

* Mann-Whitney U analizi yapılmıştır.

Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 8’de yer almaktadır. Okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını aile ile paylaşmayan ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p=0.003$, $p\leq 0.001$, $p\leq 0.001$). Yakın arkadaş sayısı ve aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olma durumu değişkenlerinin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p>0.05$).

Okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşmayan, aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olmadığı ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p \leq 0.001$, $p \leq 0.001$, $p = 0.012$, $p \leq 0.001$). Yakın arkadaş sayısının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p > 0.05$).

Tablo 9. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Puan Ortalamaları İle Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Tanıtıcı özellikler	n	Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanları		Test*
		Mean	Median (Min-Max)	
Yaş				
9-11 yaş	384	43,67±11,85	43.0 (18-80)	Z=-3.208 p=0.001
12-15 yaş	984	41,52±12,22	40.0 (18-88)	
Cinsiyet				
Kadın	672	42,62±12,08	41.0 (18-88)	Z=-1.201 p=0.230
Erkek	696	41,64±12,21	41.0 (18-88)	
Kardeş sayısı				
Yok	73	46,71±13,71 ^a	46.0 (18-88)	KW=9.359 p=0.009
1-2	614	42,21±12,55 ^b	41.0 (18-88)	
3 ve üstü	681	41,55±11,51 ^b	41.0 (18-76)	
Anne öğrenim düzeyi				
Okuryazar değil	221	43,33±11,42	44.0 (18-75)	KW=7.416 p=0.115
İlkokul	585	41,42±12,18	40.0 (18-88)	
Ortaokul	365	41,95±12,14	41.0 (18-88)	
Lise	159	43,08±13,05	42.0 (18-88)	
Üniversite	38	43,63±11,83	42.5 (20-67)	
Baba öğrenim düzeyi				
Okuryazar değil	90	43,23±11,60 ^a	43.0 (18-71)	KW=10.101 p=0.039
İlkokul	457	41,63±12,44 ^{ab}	40.0 (18-88)	
Ortaokul	497	42,00±11,82 ^a	40.0 (18-80)	
Lise	261	43,61±12,65 ^a	43.0 (18-88)	
Üniversite	63	38,88±10,66 ^b	39.0 (18-71)	
Gelir durumu				
0-1500 TL	298	44,37±12,67 ^a	44.0 (18-88)	KW=17.963 p≤0.001
1501-2500 TL	622	42,00±11,84 ^b	42.0 (18-88)	
2501-4000 TL	332	41,24±11,78 ^b	40.0 (18-88)	
4001 TL ve üstü	116	39,50±12,78 ^b	39.0 (18-74)	

* Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis analizleri yapılmıştır.

** a,b üst simgeleri her bir grupta grup içi farklılığı göstermekte olup aynı harflerin yer aldığı ölçümler benzerdir.

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin puan ortalamaları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması Tablo 9'da yer almaktadır. Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının 9-11 yaş arasında olan ve kardeşi olmayan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; p=0.001, p=0.009). Babası üniversite mezunu olan öğrencilerde, babası okuryazar olmayan, ortaokul ve lise mezunu öğrencilere göre Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptandı (p=0.039). Geliri

0-1500 TL olan öğrencilerde Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edildi ($p \leq 0.001$).

Tablo 10. Öğrencilerin Öğrenimleri İle İlgili Özellikleri İle Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Öğrenimleri ile ilgili özellikler	n	Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanları		Test*
		Mean	Med (Min-Max)	
Okuduğu sınıf				
5. sınıf	273	43,81±11,66 ^a	44.0 (18-80)	KW=20.696 p≤0.001
6. sınıf	251	43,28±12,76 ^a _b	42.0 (18-88)	
7. sınıf	518	42,09±12,22 ^b	41.0 (18-88)	
8. sınıf	326	39,87±11,67 ^c	40.0 (18-76)	
Geçen yılki okul başarısı				
Takdir belgesi alan	464	42,00±11,66	41.0 (18-88)	KW=1.887 p=0.596
Teşekkür belgesi alan	467	41,91±12,49	41.0 (18-81)	
Doğrudan sınıf geçen	428	42,56±12,26	42.5 (18-88)	
Aynı sınıfı tekrar eden	9	38,77±15,69	40.0 (18-70)	
Okula ara verme durumu				
Evet	31	42,70±12,93	43.0 (18-70)	Z=-0.595 p=0.552
Hayır	1337	42,11±12,14	41.0 (18-88)	
Sınıfta kalma durumu				
Evet	28	40,67±12,31	39.5 (18-70)	Z=-0.563 p=0.574
Hayır	1340	42,15±12,15	41.0 (18-88)	
Disiplin cezası alma durumu				
Evet	81	41,23±13,61	39.0 (18-88)	Z=-0.867 p=0.386
Hayır	1287	42,18±12,06	41.0 (18-88)	

* Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis analizleri yapılmıştır.

** a,b,c üst simgeleri her bir grupta grup içi farklılığı göstermekte olup aynı harflerin yer aldığı ölçümler benzerdir.

Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özellikleri ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması Tablo 10'da verilmiştir. Sekizinci sınıfta okuyan öğrencilerin diğer gruplara Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının göre daha düşük, beşinci sınıfta okuyan öğrencilerin ise yedinci ve sekizinci sınıftaki öğrencilere göre Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptandı ($p \leq 0.001$). Geçen yılki okul başarısı, okula ara verme, sınıfta kalma ve disiplin cezası alma değişkenlerinin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p > 0.05$)

Tablo 11. Öğrencilerin Okul Yaşantılarına İlişkin Özellikleri İle Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması (N=1368)

Okul yaşantılarına ilişkin özellikler	n	Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanları		Test*
		Mean	Med (Min-Max)	
Okulu sevme durumu				
Evet	1217	42,09±12,05	41.0 (18-88)	Z=-0.339 p=0.734
Hayır	151	42,37±13,00	43.0 (18-88)	
Yakın arkadaş sayısı				
5 kişi ve altı	510	43,16±12,11	42.0 (18-81)	Z=-2.542 p=0.011
6 kişi ve üstü	858	41,50±12,14	40.0 (18-88)	
Arkadaşlarıyla olan sorunlarını aile ile paylaşabilme durumu				
Evet	825	40,87±11,51	40.0 (18-88)	Z=-4.872 p≤0.001
Hayır	543	44,03±12,84	44.0 (18-88)	
Aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olma durumu				
Evet	1231	42,13±12,09	41.0 (18-88)	Z=-0.116 p=0.907
Hayır	137	42,05±12,73	42.0 (18-88)	
Arkadaşlarının birbirine şiddet uyguladığını görme durumu				
Evet	903	42,71±11,96	42.0 (18-88)	Z=-2.814 p=0.005
Hayır	465	40,98±12,45	40.0 (18-88)	

* Mann-Whitney U analizi yapılmıştır.

Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özellikleri ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırılması Tablo 11’de görülmektedir. Yakın arkadaş sayısı beş kişi ve altında olan, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşamayan ve arkadaşlarının birine şiddet uyguladığını gören öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptandı (sırasıyla; p=0.011, p≤0.001, p=0.005). Okulu sevme ve aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olma durumu değişkenlerinin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarını etkilemediği bulundu (p>0.05).

Tablo 12. Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ve Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği Puanlarının Korelasyonu

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği	Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği
Kurban	$r=0.306^{**}$ $p\leq 0.001$
Zorba	$r=0.198^{**}$ $p\leq 0.001$

*Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının korelasyonu Tablo 12’de verilmiştir. Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban Alt Boyutu puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde, Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba Alt Boyutu puanları arasında ise pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu belirlendi ($p\leq 0.001$).

7.TARTIŞMA

Yapılan çalışmada, adölesan dönem çerçevesinde akademik yaşam ve başarı kalitesini etkileyebilecek iki önemli sorun olarak akran zorbalığı ve sosyal anksiyete düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiş ve bu konuya ilişkin bulgular bu bölümde tartışılmıştır.

7.1. Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin akran zorbalığına ilişkin bulgularının tartışılması

Son yıllarda riskli davranışlarda bulunma yaşının, daha erken dönemlerde başladığı yapılan çalışmalarda görülmektedir (14,36,76). Bu araştırmalar sonucunda; şiddet davranışı gösteren adölesanların özellikle daha küçük dönemlerde gösterdikleri şiddet davranışlarının ileriki dönemlerde de artarak, erişkin dönemde şiddete başvurma ve suç işleme oranlarının yüksek olduğu vurgulanmaktadır (3,14,15,56,63,64). Yapılan bu çalışmada, öğrencilerin kurban alt boyutu puan ortalaması 8.88 ± 9.73 , zorba alt boyutu puan ortalaması ise 4.37 ± 6.77 olarak belirlenmiştir (Tablo 4).

Akran zorbalığına ilişkin yapılan araştırmalar arasında, özellikle erkeklerde akran zorbalığı, kavga etme gibi şiddet eylemlerinin daha fazla olduğu görülmektedir (62,77-82). Yapılan bu çalışmada; cinsiyeti erkek olan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p \leq 0.001$, Tablo 6). Ayrıca, erkek öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının da daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p \leq 0.001$, Tablo 6). Yapılan bu çalışmada; yaş değişkeninin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba ve Kurban alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulundu ($p > 0.05$, Tablo 6). Kartal ve Bilgin (2012) yaptığı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla oranda zorbalığa maruz kaldığını bulmuşlardır (20). Öztürk ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin %53,3'ünün erkek, %31,6'sının 13 yaşında ve 7. sınıfta okuduğu bulunmuştur (83). Dulmus ve arkadaşlarının 2004 yılında yaptığı çalışmada, öğrencilerin yaşı arttıkça zorbalıkların azaldığı belirlenmiştir (84). Zorbalık oranlarındaki cinsiyet farklılıkları, erkeklerin zorbalık oranlarının yüksek olması

ataerkil bir toplum yapısına sahip olan ülkemizde yapılan bu çalışmalarla doğrulanmaktadır. Bununla birlikte, genel olarak büyüme ve gelişme sürecinde erkeklerin daha saldırgan özelliklerinin desteklenmesi, güç gösterilerinde bulunma özellikleri nedeniyle zorbalık oranının daha fazla görülmesi beklendik bir bulgudur. Bu bulgular doğrultusunda çalışmamız literatürü destekler niteliktedir.

Ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumları çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanabilme durumunu direkt olarak etkilemektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzey sebebiyle temel ihtiyaçların karşılanamaması sosyal izolasyon ve akademik başarısızlıktan, zararlı alışkanlıklara başlama, çevresine ve/veya kendisine zarar verici tutum ve davranışlara kadar gidebilen sonuçlar çocuğun hayatını olumsuz etkilemektedir (14,15,33,65). Ebeveynlerin, yüksek eğitimleri sonucunda saygın mesleklerin elde edildiği göz önüne alındığında, ebeveyn eğitim düzeyleri ve mesleki durumlarıyla yetişen nesillerin toplumsal uyumları arasında pozitif bir etki olduğu söylenebilir (33,65). Yapılan çalışmada; babasının okuryazar olmayan ve geliri 0-1500 TL arasında olan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p=0.018$, $p=0.014$, Tablo 6). Yine yapılan çalışmada; kardeşi bulunmayan, anne ve babası okuryazar olmayan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p=0.037$, $p=0.014$, $p=0.009$, Tablo 6). Gökkaya ve Sütcü'nün (2018) yaptıkları çalışma sonuçlarına göre; çalışmaya katılan öğrencilerin %28,6'sının baba eğitim düzeyi ve %37,0'ının anne eğitim düzeyi ilköğretim olarak bulunmuştur (85). Yapılan farklı çalışmalarda anne ve baba eğitim düzeylerinin genellikle ilköğretim ve ortaokul düzeyinde olduğu belirlenmiştir (33, 86). Gürsoy'un (2010) araştırmasına katılan öğrencilerin gelir durumlarını incelediğinde; yarısından fazlasının (%54,8) gelirlerini iyi algıladığı görülürken, yalnızca %9'unun gelirlerini kötü algıladığı görülmektedir (10). Ülkemizde yapılan başka bir bu araştırma sonuçlarına göre; kurban olma ya da zorbalık yapma açısından anne-babanın eğitim ve sosyo-ekonomik durumunun bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur (65). Her yaş grubunda çeşitli şekillerde görülebilen şiddet; sinsi ve tehlikeli bir biçimde ilerleyen, her sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyde, etnik grupta, coğrafik yerleşimde ve tüm yaşlarda

görülebilmektedir (14,15,56,77,87-90). Yapılan çalışma bulgularının ülke genelinde yapılan araştırmalarla benzer olup bu bulgular açısından yapılan çalışma literatürü destekler niteliktedir.

Fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden sağlıklı bir okul yaşamı, çocuğun ilerde sağlıklı bir erişkin birey olmasında etkili bir faktördür (38,64,91-92). Zorbalık; küresel bir sorundur ve tüm dünyadaki her okulda akran zorbalığı görülebilir (14,15,64). Yapılan çalışmada; geçen yıl doğrudan sınıf geçen öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p=0.001$ Tablo, 7). Yine yapılan çalışmada; geçen yıl takdir ve teşekkür belgesi alan, hiç sınıfta kalmamış ve disiplin cezası bulunmayan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p\leq 0.001$, $p=0.011$, $p=0.001$ Tablo, 7). Ayhan'ın yaptığı araştırmada, akademik motivasyon faktörlerinin, çalışmamızla benzer şekilde, zorbalık eylemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (57). Öztürk ve arkadaşlarının 2019 yılında yaptığı araştırmada araştırmaya katılan öğrencilerin %15'inin mazeretsiz devamsızlık yaptığı, %37,1'inin bir önceki eğitim öğretim yılında teşekkür belgesi aldığı %75,4'ünün okulunu sevdiği bulunmuştur (83). Yapılan araştırmalara bakıldığında çalışmamızda olduğu gibi zorba ya da kurban olan öğrencilerin okulu sevme oranları yüksek olup, okul başarısına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgu bize, bir zorbalık eylemi içerisinde mağdur veya zorba olarak yer alan grupların okulu sevme ya da devam ile ilgili çok fazla problem yaşamayabildiklerini, ancak, yaş dönem özellikleri nedeniyle karşılıklı ilişkilerinde farklı faktörlerin de ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Şiddetin kolayca öğrenilen bir davranış olduğu bilinmektedir. Bu bulgular açısından çalışma grubumuzun şiddeti görerek de normalleştirilmesi açısından riskli bir grup olduğu düşünülebilir.

Adölesanların, okulda öğrendikleri yeni davranış biçimleriyle, erişkin yaşamlarına ilişkin tutum ve davranışlarının temelini oluşturduğu söylenebilir. Okul ve akademik başarı, adölesanların gelişme ve topluma uyum göstermelerine yardımcı olabildiği

gibi, eğitim sürecinde yaşanabilen sözel veya sosyal zorbalıklar beraberinde başarısızlıklar; adölesanların gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, depresyon, anksiyete bozuklukları, uykusuzluk gibi sağlık problemlerine yol açabilmektedir (1,2,33,38,40,93-96). Yapılan çalışmada; okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşmayan ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p=0.003$, $p\leq 0.001$, $p\leq 0.001$, Tablo 8). Yine yapılan çalışmada; okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşmayan, aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olmadığı ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p\leq 0.001$, $p\leq 0.001$, $p=0.012$, $p\leq 0.001$, Tablo 8). Bu bulgular dahilinde yapılan araştırmalar incelendiğinde; Öztürk ve arkadaşlarının 2019 yılında yaptığı araştırmada öğrencilerin %8,8'inin aile üyeleri arasında şiddet olduğunu ve %11,3'ünün ailesinin kendisine şiddet uyguladığını ifade ettiği bulunmuştur (83). Gürsoy'un 2010 yılında yaptığı araştırmaya katılan öğrencilerin "Aile üyelerinden birini şiddet uygularken gördünüz mü?" sorusuna verdikleri cevapları incelediğimizde; %19,9'unun gördüğü belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin "Aile üyeleri tarafından size şiddet uygulandı mı?" sorusuna verdikleri cevapları incelediğimizde; %15,6'sının şiddete maruz kaldığı bulunmuştur (10). Ayhan'ın yaptığı araştırmada, akademik motivasyon faktörlerinin, çalışmamızla benzer şekilde, zorbalık eylemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (57). Özada'nın (2018) yaptığı araştırmada öğrencilerin %82,1'inin sınıf tekrarı yapmadığı, %80,9'unun disiplin cezası almadığı görülmektedir (97). Aynı araştırmada öğrencilerin okulu sevme durumları incelendiğinde, yarıdan fazlasının (%68,4) okulu sevdiği, azımsanmayacak bir bölümünün de (%31,5) okulu sevmediği belirlenmiştir (97). Çalışkan ve arkadaşlarının çalışmasında da ortaokul öğrencilerinin %87,3'ünün okulu sevdiği belirlenmiştir (77). Akran zorbalığının incelendiği çalışmalarda, çalışmamızla benzer şekilde, çocukların çoğunluğunun okulu sevdiği belirlenmiş olmasına karşın, sevmeyenlerin sayısı da gelişebilecek uyum sorunları için risk faktörü olması nedeniyle önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalara bakıldığında

şiddetin tanığı olma oranının azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmada da şiddet eylemlerinin içerisinde yer almış olan öğrencilerin aileleri ile sorunlarını paylaşamadıkları literatürle uyumlu şekilde bulunmuştur (14,90,91). Kurban ya da zorbalık deneyiminin içerisinde yer almış olan öğrencilerin bu şiddete şahit olma durumu beklendik bir bulgudur. Ancak, şiddete şahit olma durumunun sosyal ve ruhsal sağlık açısından riskli olduğu bilinen bir gerçektir. Yapılan araştırmalarda ailesi baskılayıcı ve ceza uygulayıcı tutumda olan, şiddete tanık olan çocukların daha çok şiddete maruz kalma durumlarının yüksek olduğu bildirilmektedir (14,15,98-100). Bu bulgular açısından yapılan çalışma grubunun şiddeti görerek de normalleştirilmesi açısından riskli bir grup olduğu düşünülebilir.

7.2. Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal anksiyetelerine ilişkin bulgularının tartışılması

Sosyal anksiyetenin; erken yaşlarda ortaya çıkması ve toplumda görülme sıklığının oldukça fazla olması nedeniyle üzerinde çalışma yapılması gereken önemli bir davranış bozukluğu olduğu bilinmektedir (22,63,101). Yapılan çalışmada; Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının 9-11 yaş arasında olan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p=0.001$, Tablo 9). Akbal'ın (2018) yaptığı araştırmada; sosyal kaygı düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur (102). Parçal'ın (2018) yaptığı araştırmada, adölesanların sosyal anksiyete düzeylerinin yaş faktörüne göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (103). Noyan ve arkadaşlarının (2007) araştırmasında da yaşa göre sosyal anksiyete düzeylerinin farklılaşmadığı bulunmuştur (24). Yapılan araştırmalarda farklılıklar gözlenmekle birlikte, okul çağındaki adölesanların çoğunda sosyal anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir (24,104). Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin farklı krizlerin olduğu adölesan dönem içerisinde olması ve dönemin her bireye özgü yaşanabilmesi nedeniyle farklı sonuçlara ulaşılması beklenebilir bir durumdur. Bununla birlikte, sosyal anksiyete üzerinde kültürel farklılıkların da etkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (101,105).

Soysal anksiyete; gelişimsel süreçler, kültürel değerler, toplumsal yapı ve ayrıca çocuğun sahip olduğu biyolojik, genetik, ailesel yapılardan etkilenen kompleks bir durumdur ve diğer riskli davranışlarla birlikte görülebilen bir davranış bozukluğu olarak karşımıza çıkabilmektedir (3,101,105). Yapılan çalışmada; Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının kardeşi olmayan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p=0.009$, Tablo 9). Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) yaptığı araştırmaya göre; 4 ve daha fazla kardeşi olan çocukların, anksiyete düzeylerinin daha yüksek olmasına rağmen, çocukların anksiyete düzeyleri üzerinde, kardeş sayısının önemli bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır (106). Demiriz ve Ulutaş'ın 2003 yılında yaptığı araştırmaya göre; çocukların kardeş sayılarının anksiyete puan ortalamalarının da arttırdığı dikkati çekmektedir ve gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (107). Yapılan araştırmalara bakıldığında aile içi ilişkileri çocuk sayısından etkilenmektedir. Bu etkileşim çocuk sayısı arttıkça çocukla olan iletişimi azaltmakta, çocuklar arasındaki etkileşimi arttırdığını göstermektedir. Aile içinde akran paylaşımında bulunamayan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin yüksek olmasının beklendik olduğu söylenebilir. Yalnızlığın, etkili iletişim becerilerinin gelişmemesinin özellikle sözel şiddet ve sosyal anksiyete düzeylerini arttırdığını gösteren araştırmalar bulunmaktadır (98, 108-112).

Adölesan dönemde çocukların bireysel farklılıkları ile tutum ve davranışlarını, toplumun kültür yapısı beraberinde, ailenin sosyo-ekonomik yapısı ve eğitim düzeylerinin etkileyebildiği bilinmektedir (1,2,37,38). Yapılan çalışmada; babası üniversite mezunu olan öğrencilerde, babası okuryazar olmayan, ortaokul ve lise mezunu öğrencilere göre Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptandı ($p=0.039$, Tablo 9). Yine yapılan çalışmada; geliri 0-1500 TL olan öğrencilerde Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edildi ($p\leq 0.001$, Tablo 9). Yapılan birçok araştırmada ailelerin gelir düzeylerinin farklı boyutlarda sosyal anksiyete durumunu etkilediği bulunmuştur (74,113). Yapılan farklı araştırmalarda anne ve baba eğitim düzeylerinin genellikle ilk ve ortaokul

düzeyinde olduğu belirlenmiştir (33, 86). Sosyo-ekonomik durumun; ailenin alım gücünü, adölesanın psiko-sosyal gelişimini, eğitim ve erişkin yaşamına kadar tüm süreçleri etkilediği bilinmektedir. Yapılan bu araştırmalar adölesanların sosyal gelişiminin üzerinde sosyo- ekonomik düzeyin etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgular ışığında, yapılan çalışma literatürü destekler niteliktedir.

Erişkinlik yıllarında sosyal anksiyete tanısı almış bireylerin bebeklik, çocukluk veya adölesan dönemlerinde yaşadıkları psiko-sosyal, ailesel ve toplumsal-kültürel değişkenlerden etkilendikleri ve bireyin kişilik özelliklerinin de sosyal anksiyeteye neden olan problemlerin belirlenmesinde etkili faktörlerden olduğu bilinmektedir (22). Sosyal anksiyetenin; sosyal ve akademik ilişkiler alanında meydana getirdiği işlev kayıpları, eşlik eden diğer problemler ve erişkin yaşama uzanan olumsuz süreç, anksiyetenin erken tanınmasını ve etkili bir biçimde tedavi edilmesini önemli kılmaktadır (21). Yapılan çalışmada; sekizinci sınıfta okuyan öğrencilerin diğer gruplara Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının göre daha düşük, beşinci sınıfta okuyan öğrencilerin ise yedinci ve sekizinci sınıftaki öğrencilere göre Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptandı ($p \leq 0.001$, Tablo 10). Parçal'ın (2018) yaptığı araştırmasında orta dönem adölesanların diğer yaş gruplarına göre sosyal anksiyete değerleri yüksek bulunmuştur (103). Demir ve arkadaşların (2000) yaptığı çalışmada da, üst sınıflarda uzun yıllar boyunca birlikte olunan arkadaşlardan duyulan sosyal rahatsızlığın azalması nedeniyle, olumlu ilerleyebilen sosyal ilişkinin giderek anksiyeteyi azalttığı bulunmuştur (74). Fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden sağlıklı bir okul yaşamı, çocuğun ilerde sağlıklı bir erişkin birey olmasında etkili bir faktördür (38,64,91,92). Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre; adölesan dönemindeki sosyal anksiyete oranlarının yaş ilerledikçe azalması sonucunun bu dönemdeki özelliklere, arkadaşlık ilişkilerinin ilerlemesine ve bireylerin birbirini tanıması sebepleriyle beklendik olduğunu göstermektedir. Bu anlamda kazanılan sosyal becerilerin sosyal anksiyeteyi azaltmada etkili olduğu bilinmektedir (114-116). Yapılan çalışmanın bulguları literatürü destekler niteliktedir.

Çocukluk döneminde aileden başlayan sosyalleşme, adölesan dönemde ailenin dışına taşarak okul çevresi ve dolayısıyla arkadaş ve/veya arkadaş grupları ekseninde hızla devam etmektedir (2,38). Yapılan çalışmada; yakın arkadaş sayısı beş kişi ve altında olan, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşamayan ve arkadaşlarının birine şiddet uygulandığını gören öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptandı (sırasıyla; $p=0.011$, $p\leq 0.001$, $p=0.005$, Tablo 11). Aydın ve Sütçü'nün (2007) araştırmasında da; hiç yakın arkadaşı olmayan ya da tek bir yakın arkadaşı olan ergenlerin sosyal kaygı puanları iki ve daha fazla yakın arkadaş olanlara kıyasla anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur (27). Yapılan araştırmalara bakıldığında yakın arkadaş sayısının sosyal anksiyete ile anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur (116,117). Bu durumun nedeni olarak; adölesanın kendi varlığını kabul ettirmek, beğenilmek, arkadaş gruplarına dahil olmak isteğinin önemi gösterilebilir.

7.3. Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin akran zorbalığı ve sosyal anksiyetelerinin ortak boyutlarına ilişkin bulgularının tartışılması

Adölesanların, okulda öğrendikleri yeni davranış biçimleriyle, erişkin yaşamlarına ilişkin tutum ve davranışlarının temelini oluşturduğu söylenebilir. Okul ve akademik başarı, adölesanların gelişme ve topluma uyum göstermelerine yardımcı olabildiği gibi, eğitim sürecinde yaşanabilen sözel veya sosyal zorbalıklar beraberinde başarısızlıklar; adölesanların gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, depresyon, anksiyete bozuklukları, uykusuzluk gibi sağlık problemlerine açabilmektedir (1,2,33,38,40,93-96,118). Yapılan çalışmada; öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının $42,12\pm 12,15$, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyutu puan ortalamalarının $8,88\pm 9,73$, Zorba alt boyutu puan ortalamalarının ise $4,37\pm 6,7$ olduğu tespit edildi (Tablo 4). Yapılan araştırmalar doğrultusunda da özellikle sosyal iletişim ve beceriler açısından yetersizlik yaşayan çocukların sosyal anksiyete düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir (109,114,115). Kendisini özellikle sosyal açıdan yetersiz hissetme, yaşanan akademik stresler beraberinde adölesan dönemin getirdiği arkadaşlıklara sahip olamama ve aileye ilişkin negatif tutumlar şiddeti arttırmakta ve bu durum da bireyin

yaşadığı kaygıları artırabilmektedir (14,15,94,119). Zorbalığın adölesanlar üzerindeki bu olumsuz etkiler düşüldüğünde yapılan çalışmanın sonuçlarının beklendik olduğu söylenebilir.

Ruh sağlığı, yaşam kalitesinin en önemli temellerindendir. Mutlu ve kendine güvenen, sosyal gelişimini olumlu bir şekilde tamamlayan adölesanların yine mutlu ve kendine güvenen erişkinlere dönüşmesi sağlıklı duygusal durumlar ile ilişkilidir. Bu da toplumların sağlığına ve refahına katkıda bulunur. Adölesanların ruhsal sağlıkları iyilik hallerini, benlik saygılarını, olumlu davranış sergilemelerini, okula devam etme durumlarını, akademik başarılarını ve sosyal uyumlarını artırır. Ruhsal yönden iyi olan gençler, problem çözme becerilerine, sosyal yeterliliğe ve bir amaç duygusuna sahip olmaktadır (120,121). Yapılan çalışmada; öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğine göre kurban olan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p \leq 0.001$, Tablo 5). Yine yapılan çalışmada; öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğine göre zorba olmayan öğrencilerde daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p \leq 0.001$, Tablo 5). Adölesan dönemi özellikleri göz önünde bulundurulduğunda zorbalığa maruz kalan adölesanların anksiyete oranlarının yüksek olması beklendik bir sonuçtur. Ayrıca, bu dönem için bir gruba ait olma hissini göz ardı edilemez önemi bilinmektedir. Yapılan birçok araştırmada akran kabulü arttıkça sosyal anksiyetenin düştüğü, özellikle aileden alınan destek ile birlikte anksiyetenin de azaldığı ve aşırı koruyucu ya da baskıcı ailede yetişen çocuklarda anksiyete düzeyinin yükseldiği bildirilmektedir (99,108,117,121). Bu bulgular açısından yapılan çalışmanın literatürle uyumlu olduğunu göstermektedir.

Erişkin rolüne hazırlanan adolesanın psikolojik, bilişsel, kimlik gelişim özelliklerinin olumlu katkılarla gelişebilmesi önem taşımaktadır (1,3). Özellikle bu dönemde gelişebilecek sosyal sorunlar nedeniyle hem şiddet eylemleri artmakta hem de bu durum tekrar kaygı, diğer davranış bozuklukları ya da sağlık problemlerine neden olabilmektedir (82,122-124). Yapılan çalışmada; Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban Alt Boyutu puanları arasında pozitif

yönde düşük düzeyde, Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba Alt Boyutu puanları arasında ise pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu belirlendi ($p \leq 0.001$, Tablo 12). Bu sonuç, literatüre benzer şekilde, sosyal anksiyete arttığı zaman kurban ve zorbalık oranlarının da arttığını göstermektedir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine bakıldığında; öğrencilerin %71,9'unun 12-15 yaş arasında, %50,9'unun erkek, %44,9'unun bir-iki kardeş sahibi, %42,8'inin annesinin ilköğretim ve %36,4'ünün babasının ortaokul mezunu olduğu belirlendi. Öğrencilerin %45,5'inin gelirinin 1501-2500 TL arasında olduğu, %60,2'sinin ailesinin tutumunu koruyucu olarak algılandığı ve %30,5'inin boş zamanını internette sörf yaparak değerlendirdiği bulundu.
- Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özelliklerine bakıldığında; çalışmaya katılan öğrencilerin %37,9'unun yedinci sınıf öğrencisi olduğu, %34,1'inin geçen yıl teşekkür belgesi aldığı, %97,7'sinin okula ara vermediği, %2,0'ının sınıf tekrarının bulunduğu ve tekrar edilen sınıfın çoğunlukla (%71,4) ikinci kademedeki olduğu saptandı. Öğrencilerin %5,9'unun disiplin cezasının bulunduğu ve disiplin cezası alanların %56,6'sının kavgaya etme nedeni ile bu cezayı aldığı belirlendi.
- Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özelliklerine bakıldığında; öğrencilerin %89,0'ının okulunu sevdiği, %62,7'sinin altı kişi ve üstünde arkadaşının olduğu, %60,3'ünün arkadaşları ile olan sorunlarını ailesi ile paylaştığı bulundu. Öğrencilerin %39,7'sinin arkadaşları ile olan sorunlarını ailesi ile paylaşmadığı, paylaşmama nedenlerinin ise kendisini dinlemeyeceğini düşünme (%16,5), kendi kendine çözebileceğini düşünme (%45,4), ailesinin kendisinde kızacağından korkma (%21,7) ve arkadaşlarını kaybetmekten korkma (%16,4) olduğu saptandı. Öğrencilerin %90,0'ının karşılaşılan sorunlarda aile/öğretmenden destek aldığı, %66,0'ının arkadaşlarının birbirine şiddet uyguladığını gördüğü ve %40,2'sinin maruz kaldığı/şahit olduğu şiddet davranışını öğretmene/aileye söylediği belirlendi.
- Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği ve Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğinden aldıkları puanları

karşılaştırıldığında; Öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının $42,12 \pm 12,15$, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyutu puan ortalamalarının $8,88 \pm 9,73$, Zorba alt boyutu puan ortalamalarının ise $4,37 \pm 6,7$ olduğu tespit edildi.

- Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları karşılaştırıldığında; öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğine göre kurban olan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p \leq 0.001$).
- Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları karşılaştırıldığında; öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğine göre zorba olmayan öğrencilerde daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p \leq 0.001$).
- Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırıldığında; cinsiyeti erkek, babasının okuryazar olmayan ve geliri 0-1500 tl arasında olan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p \leq 0.001$, $p = 0.018$, $p = 0.014$).
- Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırıldığında; cinsiyeti erkek olan, kardeşi bulunmayan, anne ve babası okuryazar olmayan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p \leq 0.001$, $p = 0.037$, $p = 0.014$, $p = 0.009$).
- Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırıldığında; geçen yıl doğrudan sınıf geçen öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan

ortalamlarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi ($p=0.001$).

- Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırıldığında; geçen yıl takdir ve teşekkür belgesi alan, hiç sınıfta kalmamış ve disiplin cezası bulunmayan öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p\leq 0.001$, $p=0.011$, $p=0.001$).
- Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırıldığında; okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını aile ile paylaşmayan ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p=0.003$, $p\leq 0.001$, $p\leq 0.001$).
- Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özelliklerine ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırıldığında; okulu sevmeyen, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşmayan, aile/öğretmenin karşılaşılan sorunlarda destek olmadığı ve arkadaşlarının birbirlerine şiddet uyguladığını gören öğrencilerde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p\leq 0.001$, $p\leq 0.001$, $p=0.012$, $p\leq 0.001$).
- Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin puan ortalamaları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırıldığında; Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının 9-11 yaş arasında olan ve kardeşi olmayan öğrencilerde daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlendi (sırasıyla; $p=0.001$, $p=0.009$).
- Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin puan ortalamaları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırıldığında; babası üniversite mezunu olan öğrencilerde, babası okuryazar olmayan, ortaokul ve lise mezunu öğrencilere göre Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan

ortalamlarının daha düşük ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptandı ($p=0.039$).

- Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin puan ortalamaları ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırıldığında; geliri 0-1500 tl olan öğrencilerde Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edildi ($p\leq 0.001$).
- Öğrencilerin öğrenimleri ile ilgili özellikleri ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırıldığında; sekizinci sınıfta okuyan öğrencilerin diğer gruplara Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının göre daha düşük, beşinci sınıfta okuyan öğrencilerin ise yedinci ve sekizinci sınıftaki öğrencilere göre Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptandı ($p\leq 0.001$).
- Öğrencilerin okul yaşantılarına ilişkin özellikleri ile Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının karşılaştırıldığında; yakın arkadaş sayısı beş kişi ve altında olan, arkadaşlarıyla olan sorunlarını ailesi ile paylaşamayan ve arkadaşlarının birine şiddet uygulandığını gören öğrencilerin Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptandı (sırasıyla; $p=0.011$, $p\leq 0.001$, $p=0.005$).
- Öğrencilerin Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği puanlarının korelasyonu karşılaştırıldığında; Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kurban Alt Boyutu puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde, Sosyal Anksiyete Ölçeği puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Zorba Alt Boyutu puanları arasında ise pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki olduğu belirlendi ($p\leq 0.001$).

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Çalışma sonuçlarının okul ile paylaşarak, geliştirilebilecek akran-eğitim programlarının üretilmesi ve bu program içerisinde çocuk sağlığı hemşiresinin de etkin şekilde yer alması,
- Öğrenciler, ebeveyn ve okul yönetimi için akran zorbalığı ve sosyal kaygılar ilişkili düzenli seminerler geliştirilmesi,
- Okullarda, özellikle erkek öğrenciler, daha küçük olan gruplar ve aileleri riskli grupta olan öğrenciler için düzenli rehberlik hizmetlerinin oluşturulması ve bu kapsamda okul sağlığı hemşiresinin öneminin vurgulanması,
- Akran zorbalığı ve sosyal anksiyete önleme programlarının tüm okullarda yaygınlaştırılması önerilebilir.

Ayrıca, incelenen çalışmaların daha çok eğitim ve sosyal bilimler alanlarında yapıldığı gözlemlendiğinde, okul çocuklarının her dönemde karşılaşılabileceği zorbalık, kaygı, sosyal gelişim sorunları gibi büyüme gelişme dönemindeki temel sorunların, okul sağlığı hemşireliğinin öneminin de vurgulanarak çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği kapsamında;

- Öğrencilerin baş etme becerileri, sosyal beceri düzeyleri, problem çözme becerileri, akademik başarıları gibi zorbalık ve kaygılarını artırabilecek değişkenlerin de ele alındığı uzun süreli çalışmalar planlanması,
- Okul sağlığının korunup geliştirilebilmesi için devlet okullarına “okul hemşireliği” kadrolarının atamasının yapılması,
- Adolesanlar ile birlikte, ebeveynler ve eğitimcilerin de katıldığı, akran zorbalığı ve sosyal anksiyeteye ilişkin algı, tutum ve görüşlerle birlikte öneriler oluşturulabilecek çalışmalar planlanması önerilmektedir.

9. KAYNAKLAR

1. Derman O. Ergenlerde psikososyal gelişim. Ergen Sağlığı II Sempozyum Dizisi (63); 19-21, 2008.
2. Koç M. Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17); 231-238, 2004.
3. Alikışifoğlu M. Ergenlerde Davranışsal Sorunlar. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi(63); 55-59, 2008.
4. James A. School Bullying. Research Briefing. Nedlastet fra: www.nspcc.org.uk/inform, 1-21, 2010
5. World Health Statistics 2018. Monitoring health for the SDGs, 2018. https://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2018/en/ adresinden alındı. Erişim tarihi; 10 Eylül 2019.
6. Akyol NA, Yıldız C, Akman B. Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşleri ve Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(2); 439-459, 2018.
7. Robers S, Kemp J, Truman J, Snyder TD. Indicators of School Crime and Safety: 2012. National Center for Education Statistics, 2013.
8. Özdiñer AS, Savaşer S. Okulda Zorbalık. Milli Eğitim Dergisi, 39(184), 218-227, 2009.
9. Pişkin M. Ankara'daki İlköğretim Öğrencileri Arasında Akran Zorbalığının İncelenmesi. Education and Science, 35(156); 175-189, 2010.
10. Gürsoy EC. Ergenlerde Sosyodemografik Özelliklere Ve Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın İncelenmesi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
11. Ergün N. Erken Ergenlerde Okul, Aile Ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.
12. Özen DŞ. Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş Ve İçerik Yönelim Türü Problem Davranışlar İle İlişkisi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 17 (1); 5-12, 2010.
13. Klin A, Clin A. Akran Zorbalığı ve Toplumsal Önemi: İki Olgu Sunumu. Anatolian Clinic, 22(2); 114-118, 2017.

14. Pells K, Portela MO, Revollo PE. Experiences of Peer Bullying among Adolescents and Associated Effects on Young Adult Outcomes: Longitudinal Evidence from Ethiopia, India, Peru and Viet Nam. United Nations Children's Fund (UNICEF), 1-61, 2016.
15. UNESCO. Behind the numbers: Ending school violence and bullying, 1-70, 2019, Erişim tarihi; 1 Aralık 2019.
16. Arkadaş- Thibert A, Salman FH. Çocuğa Karşı şiddeti İzleme ve Göstergeleri Kılavuzu. UNICEF Türkiye Temsilciliği, 2013.
17. Karataş M , Ünal mış A . İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Tokat Örneği). Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(3); 381-396, 2019.
18. Bilik MB. Liselerde Akran Zorbalığı. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(67); 558-563, 2019.
19. Siyez DM, Kaya A. Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi, 12(2); 23-43, 2011.
20. Kartal H, Bilgin A. İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığın Nedenleri ile İlgili Algıları. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1); 25-48, 2012.
21. Çetinkaya M. Çocuklarda Sosyal Anksiyete Bozukluğunun Serum Oksitosin, Vazopressin Düzeyleri Ve Ebeveyn Özellikleri ile İlişkisi, Sağlık Bakanlığı, Ankara ocuk Sağlığı ve Hast. Hematoloji Onkoloji Eğt. Araç. Hastanesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara, 2015.
22. Demir GÖ. Sosyal Fobinin Etiyolojisinin İncelenmesi Amacıyla Gerçekleştirilen Araştırmalara Genel Bir Bakış. Akademik İncelemeler, 4(1); 102-123, 2009.
23. Demir T, Demir DE, Özmen E, Uysal Ö. apa ocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği. Düşünen Adam, 12(4), s.23-30, 1999.
24. Noyan H, Berk HS. Ergenlerde Sosyal Fobi, İe Ve Dışa Dönük Kişilik Özellikleri Ve Okul Başarı Durumu. Psikoloji alışmaları/Studies in Psychology, 27; 31-50, 2007.
25. Kambuga Y. Anxiety and Academic Performance among Secondary School Students in Tanzania. İnternational Journal of İnnovative Psychocol & Social Development, 4(2), 1-8, 2016.
26. Tagay Ö, Önen Ö, Canpolat İ. Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri ile Güvengenlik ve Özsayıları Arasındaki İlişi. Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences, 20(2); 261-268, 2018.

27. Aydın A, Sütçü ST. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeğinin (ESKÖ) Geçerlik Ve Güvenirliliğinin İncelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14(2); 79-89, 2007.
28. Stevens V, Oost PV, Bourdeaudhuij LD. The Effects Of An Anti-bullying Intervention Programme On Peers' Attitudes And Behaviour. Journal of Adolescence, 23; 21-34, 2000.
29. Albayrak S, Ayşe Y, Erol S. The Effect Of Peer Bullying Education On Adolescents' Knowledge, Attitudes And Behaviors Towards Bullying. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 46; 4620 – 5, 2012.
30. Khandagale C, Dumbray SA. Study to assess the Effectiveness of Self-Instructional Module on Reduction of Social Anxiety among Adolescents. Asian J. Nursing Edu. and Research, 7(3); 348, 2017.
31. Warner CM, Fisher PH, Shrout PE, Rathor S, Klein RG. Treating adolescents with social anxiety disorder in school: an attention control trial. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 48(7); 676–686, 2007.
32. Rodgers A, Dunsmuir SA. Controlled evaluation of the ‘FRIENDS for Life’ emotional resiliency programme on overall anxiety levels, anxiety subtype levels and school adjustment. Child and Adolescent Mental Health, 20(1); 13-9, 2015.
33. Avcı M. Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1); 39-63, 2006.
34. Erci B. Okul Sağlığı. İçinde; Erci B, Avcı İA, Hacıoğlu N, Kılıç D., Tanrıverdi G, Halk Sağlığı Hemşireliği, 92-103, 2009.
35. TÜİK. "İstatistik Göstergeler (Statistical Indicators)" 1923-2011. (3890). Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK, 2012, Erişim tarihi; 15 Ağustos 2019.
36. Bülbül SH. Ergen Etiği. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 13(6); 206-210, 2004.
37. Ertem ÜT. Birey ve Ailenin Büyüme ve Gelişmesi. İçinde; Ay FA. Sağlık Uygulamalarında Temel Kavramlar Ve Beceriler , Nobel Tıp Kitap evleri, s.122-131, 2011.
38. Hacıoğlu, N. Ergen (adölesan) sağlığı. B. Erci, İ. A. Aydın, D. Kılıç, & G. Tanrıverdi içinde, Halk Sağlığı hemşireliği, s. 104-117, 2009.
39. Törüner EK, Büyükgönenç L. Çocuk Büyüme Gelişme. Çocuk Sağlığı Temel Hemşirelik Yaklaşımları, s. 27-40, 2017.

40. Sullivan K, Cleary M, Sullivan G. Bullying in Secondary Schools: What It Looks Like and How To Manage It. London: Paul Chapman Publishing, Corwin Press Inc, 2004.
41. Özkan Y, Çifci EG. The Effect Of Empathy Level On Peer Bullying İn Schools. Humanity & Social Sciences Journal, 4(1); 31-38, 2009.
42. TDK. sozluk.gov.tr: <http://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı. Erişim tarihi; 15 Temmuz 2019.
43. Dubowitz H, Lane WG. İstismar ve İhmal Edilen Çocuklar. İçinde, Kliegman RM, Stanton BF, Schor NF, Geme JW, Behrman RE. Pediatri (Akçay T, Çev., Cilt 1, s. 135), 2015.
44. Olweus D. The Olweus Bullying Prevention Programme: design and implementation issues and a new national initiative in Norway. Bullying at School, 13-36, 2004.
45. Olweus D. Bully/victimproblems inschool: Facts and intervention. European Journal of Psychology of Education, 12(4); 495-510, 1997.
46. Hagan JF, Duncan PM. Çocuk Sağlığını En İyi Duruma Getirme: Tarama, İleriye Yönelik Rehberlik ve Danışmanlık. İçinde, Kliegman RM, Stanton BF, Schor NF, Geme JW, Behrman RE. Pediatri (Akçay T, Çev., Cilt 1, s.13-27), 2015.
47. Rigby K. Consequences of Bullying in Schools. The Canadian Journal of Psychiatry, 48(9); 583-590, 2003.
48. Gökler R. İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.
49. Ayas T, Pişkin M. Investigation Of Bullying Among High School Students With Regard To Sex, Grade Level And School Type. İlköğretim Online, 10(2); 550-568, 2010.
50. Arslan S, Savaşer S. Akran Zorbalığını Önlemede Okul Hemşiresinin Rolü. 122. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3); 118-123 2009.
51. Gök F, Önder FC. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığına Maruz Kalma: Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Anne-Babaya Duygusal Erişilebilirlik. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(2); 635-652, 2018.
52. Tatlılıoğlu K. Okullarda Şiddet ve Zorbalık: Risk Faktörleri, Koruma, Önleme Ve Müdahale Hizmetleri: Konya Örneği. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(12); 209-231, 2016.

53. Seçer İ. Akran Zorbalığına Uğrayan Ergenlerin Mağduriyet Algılamaları ve Kullandıkları Başa Çıkma Stratejilerine Grupla Psikolojik Danışmanın Etkisinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum, 2014.
54. Kapıcı EG. İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(1); 1-13, 2004.
55. Çoşkun A. Ortaokula Devam Eden Öğrencilerde Akran Zorbalığına Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.
56. Cerezo F, Ruiz-Esteban C, Lacasa CS, Gonzalo JJA. Dimensions Of Parenting Styles, Social Climate, and Bullying Victims in Primary and Secondary Education. *Psicothema*, 30(1); 59-65, 2018
57. Ayhan BA, Beyazıt U, Yurdakul Y. An Examination of the Relationship Between Peer Bullying and Academic Motivation in Secondary School Students. *International Conference On Social Sciences İn The 21st Century*, 12(24); 54-64, 2019.
58. Mercan H, Sarı HY. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1); 21-29, 2018.
59. Külçü DP. Çocuklarda Akran Zorbalığı ve Benlik Saygısının İncelenmesi, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2015.
60. Block N. The Impact of Bullying on Academic Success for Students With and Without Exceptionalities, Toronto Üniversitesi, Kanada, 2014.
61. Topçu AE. Okullarda Akran Zorbalığının Yaygınlığı ve Doğası Üzerine Bir Derleme. *Kriz Dergisi*, 26(2); 0-0, 2018.
62. Smith PK. School Bulliying. *Sociologia, Problemas E Praticas*, 71; 81-98, 2013.
63. Taşğın Ö. The Types Of Bullying İn Turkish Primary Schools. *Georgian Electronic Scientific Journal: Education Science and Psychology*, 1(10); 12-28, 2007.
64. Hesapçioğlu ST, Tural MK. Prevalence of Peer Bullying in Secondary Education and Its Relation with High School Entrance Scores. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31; 347-355, 2018
65. Kale M, Demir S. İlkokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10.3; 74-85, 2017.

66. Özman M. Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri İle Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
67. Townsend MC. Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliğinin Temelleri Kanıta Dayalı Uygulama Bakım Kavramları. Çevirenler: Özcan CT, Gürhan N. Akademisyen Tıp Kitabevi, 6. Baskı, Ankara, 2016.
68. Yüksel N. Anksiyete Bozuklukları. İçinde; Yüksel N. Ruhsal Hastalıklar, s. 168-198, 2001.
69. Kocabaşoğlu N. Türkiye' de Sıklaşan Psikiyatrik Hastalıklar içinde; Uğur M, Balcıoğlu İ, Kocabaşoğlu N, s. 177, 2008.
70. Hofmann SG. Sosyal Anksiyete Bozukluğunu Sağlayan Bilişsel Faktörler: Kapsamlı Bir Model ve Tedavi Etkileri. Bilişsel Davranış Terapisi, 36(4); 93-209, 2007.
71. Yıldız E. Okul Sağlığı Hemşireliği. İçinde; Erci B, Avcı İA, Aylaz R, Çevirme A, Güngörmüş Z, Kılıç D, . . .Yıldız E. Halk Sağlığı Hemşireliği, s. 112-121, 2016.
72. Avşar F, Alkaya SA. Akran Zorbalığının Önlenmesinde Okul Sağlığı Hemşiresinin Rolü. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 5(1); 78-84,2018.
73. La Greca AM, Dandes SK, Wick P, Shaw K, Wendy SL. Development of The Social Anxiety Scale For Children: Reliability and Concurrent Validity. J Clin Child Psychol(17); 84-91, 1998.
74. Demir T, Demir DE, Türksoy N, Özmen E, Uysal Ö. Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliği. Düşünen Adam(13); 42-48, 2000.
75. Gültekin Z, Sayıl M. Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması. Türk Psikoloji Yazıları Dergisi, 8(15); 47-61, 2005.
76. Ranta K, Kaltiala-Heino R, Koivisto AM, Tuomisto MT, Pelkonen M, Marttunen M. Age and gender differences in social anxiety symptoms during adolescence: The Social Phobia Inventory (SPIN) as a measure. Psychiatry research, 153(7); 261-270, 2007.
77. Çalışkan Z, Evgin D, Bayat M, Caner N, Kaplan B, Öztürk A, Keklik D. Peer Bullying in the Preadolescent Stage: Frequency and Types of Bullying and the Affecting Factors. J Pediatr Res, 6(3); 169-179, 2019.

78. Saini V, Balda S. Bullying, Victimization and Fighting in Secondary School: Gender-Based Differences. *International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences*, 8(6); 1759-1764, 2019.
79. Inglés CJ, Piqueras JA, García-Fernández JM, García-López LJ, Delgado B, Ruiz-Esteban C. Gender and age differences in the cognitive, psychophysiological, and behavioral responses of social anxiety in adolescence. *Psicothema*, 22(3); 376-81, 2010.
80. Ranta K, Juntila N, Laakkonen E, Uhmavaara A, La Greca AM, Niemi PM. Social Anxiety Scale for Adolescents (SAS-A): Measuring Social Anxiety Among Finnish Adolescents. *Child Psychiatry Hum Dev*, 43; 574-593, 2012.
81. Özkan Y, Çiftçi EG. Peer Bullying in Primary Schools in Low Socio-Economic Level. *Elementary Education Online*, 9(2); 576–586, 2010.
82. Abdulsalam AJ, Daihani AE, Francis K. Retracted: Prevalence and Associated Factors of Peer Victimization (Bullying) among Grades 7 and 8 Middle School Students in Kuwait. *International Journal of Pediatrics*, 1-8, 2019.
83. Öztürk A, Tezel A, Öztürk FÖ. Bir Ortaöğretim Kurumunda Akran Zorbalığının Değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 11(1); 82-88, 2019.
84. Dulmus CN, Theriot MT, Sower KM, Blackburn JA. Student Reports of Peer Bullying Victimization in a Rural School. *Stress, Trauma, and Crisis*, 7(1); 1-16, 2004.
85. Gökkaya F, Sütçü ST. Akran Zorbalığının Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 2018.
86. Memik NS, Şişmanlar SG, Yıldız Ö, Karakaya I, Işık C, Ağaoğlu B. Social Anxiety Level in Turkish Adolescents. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 19; 765-72, 2010.
87. Arabacı LB. Ruh Sağlığı İçin Tehdit: Şiddet. İçinde; Çam O, Engin E. s.803-824, 2014.
88. Bilgili N, Kocoğlu D, Akın B. Peer Bullying Among High School Students and Related Factors. *Yeni Symposium*, 54(3); 10-7, 2016.
89. Pečjak S, Pirc T. School climate in peer bullying: observers' and active participants' perceptions. *Psihološka obzorja / Horizons of Psychology*, 26; 74–82, 2017.

90. Lee SS, Wong DS. School, Parents, and Peer Factors in Relation to Hong Kong Students' Bullying. *International journal of Adolescence and Youth*, 15; 217-233, 2009.
91. Luca LD, Nocentini A, Menesini E. Teacher's Role in Preventing Bullying. *Frontiers in Psychology*, 10; 1-9, 2019.
92. Salehi S, Patel A, Taghavi M, Pooravari M. Primary School Teachers and Parents Perception of Peer Bullying Among Children in Iran: A Qualitative Study. *Iran J Psychiatry Behav Sci.*, 10(3); 1-8, 2016.
93. Hong JS, Espelage DL, Rose CA. Bullying, Peer Victimization, and Child and Adolescent Health: An Introduction to the Special Issue. *Journal of Child and Family Studies*, 28; 2329–2334, 2019.
94. Swearer SM, Song SY, Cary PT, Eagle JW, Mickelson WT. Psychosocial Correlates in Bullying and Victimization. *Journal of Emotional Abuse*, 2:2(3); 95-121, 2001.
95. Menesini E, Salmivalli C. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1); 240-253, 2017.
96. Syokwaa KA, Aloba PJ, Ndunge NF. The Relationship between Anxiety Levels and Academic Achievement among Students in Selected Secondary Schools in Lang'ata District, Kenya. *Journal of Educational and Social Research*, 4(3); 403-413, 2014.
97. Özada A. Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile ve Arkadaşlık İlişkileri İle Okul Yaşamının Akran Zorbalığına Etkisi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2018.
98. Wu Y-L, Zhao X, Li Y-F, Ding X-X, Yang H-Y, Bi P, Sun Y-H. The Risk and Protective Factors in The Development of Childhood Social Anxiety Symptoms Among Chinese Children. *Psychiatry Research*, 240; 103-9, 2016.
99. Ghazwani JY, Khalil SN, Ahmed RA. Social anxiety disorder in Saudi adolescent boys: Prevalence, subtypes, and parenting style as a risk factor. *J Family Community Med.*, 23(1); 25-31, 2016.
100. Seo HJ, Jung YE, Kim MD, Bahk WM. Factors Associated With Bullying Victimization Among Korean Adolescents. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 13; 2429-2435, 2017.
101. Xiao R, Wu WL, Hu JM, Qiu CJ, Wang Q, Wei G, Zhang W. Prevalence and risk factors of social anxiety disorder in high schools and universities in Chengdu. *Sichuan Da Xue Xue Bao Yi Xue Ban.*, 37(4); 636-40, 2006.

102. Akbal S. Sosyal Anksiyete Bozukluğu ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
103. Parçal KF. Ergenlerin Sosyal Anksiyete Düzeyleri ile Özgüven Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
104. Başbekleyen FZ. Aile Ve Çocuk Aarasındaki Güvensiz Bağlanmanın, Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Benlik Algısı, Sosyal Anksiyete, Depresif Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
105. Cheraghi A, Piskin MA. Comparison of Peer Bullying Among High School Students in Iran and Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15; 2510–2520, 2011.
106. Alisinanoğlu F, Ulutaş İ. Çocukların Kaygı Düzeyleri ile Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğilim ve Bilim*, 28(128); 65-71, 2003.
107. Demiriz S, Ulutaş İ. 9-12 Yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi* 2003, 1(3); 1-9, 2003.
108. Acquah EO, Topalli PZ, Wilson ML, Junttila N, Niemi PM. Adolescent loneliness and social anxiety as predictors of bullying victimisation. *International Journal of Adolescence and Youth*, 21(3); 320-331, 2016.
109. Koç M, Dünder A. Research on Social Anxiety Level and Communication Skills of Secondary School Students. *Asian Journal of Education and Training*, 4(4); 257-265, 2018.
110. Storch EA, Masia-Warner C, Crisp H, Klein RG. Peer Victimization and Social Anxiety in Adolescence: A Prospective Study. *Aggressive Behavior*, 31; 437–452, 2005.
111. Ranta K, Kaltiala-Heino R, Koivisto AM, Tuomisto MT, Pelkonen M, Marttunen M. Age and gender differences in social anxiety symptoms during adolescence: The Social Phobia Inventory (SPIN) as a measure. *Psychiatry research*, 153(7); 261-270, 2007.
112. Omoteso BA. Bullying Behaviour, Its Associated Factors And Psychological Effects Among Secondary Students In Nigeria. *The Journal of International Social Research*, 3(10); 499-509, 2010.

113. Güney C. 15-18 Yaş Arası Ergenlerde Beden İmgesi ile Sosyal Anksiyete Arasındaki İlişkide Kişilik Özelliklerinin Aracı Etkisinin İncelenmesi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
114. Crawford AM, Manassis K. Anxiety, social skills, friendship quality, and peer victimization: An integrated model. *Journal of anxiety disorders*, 25; 924-931, 2011.
115. Fox C, Boulton MJ. The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology* 75, 313–328, 2005.
116. Erath SA, Flanagan KS, Bierman KL. Social Anxiety and Peer Relations in Early Adolescence: Behavioral and Cognitive Factors. *J Abnorm Child Psychol*, 35:405–416, 2007
117. Tillfors M, Perrson S, Willen M, Burk W.J. Prospective links between social anxiety and adolescent peer relations. *Journal of Adolescence*, 35; 1255-63, 2012.
118. Gökler R. Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2); 512-537, 2009.
119. Hatton SC, Tschernitz N, Gomersall H. Social anxiety in children: social skills deficit, or cognitive distortion? *Behaviour Research and Therapy* 43; 131–141, 2005.
120. Yılmaz M. Adölesanda Ruh Sağlığının Korunması ve Geliştirilmesi. *Türkiye Klinikleri*, 18-22, 2009.
121. Loukas A, Paulos SK, Robinson S. Early Adolescent Social and Overt Aggression: Examining the Roles of Social Anxiety and Maternal Psychological Control. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(4); 335–345, 2005.
122. Siyez DM, Kaya A. Empathic Tendency in the Peer Bullying Groups. *Inönü University Journal Of The Faculty Of Education* , 12(2); 23-45, 2011.
123. Garaigordobil M, Oñederra JA. Bullying: Incidence of Peer Violence in the Schools of the Autonomous Community of the Basque Country. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 8(1); 51-62, 2008.
124. Stapinski LA, Araya R, Heron J, Montgomery AA, Stallard P. Peer victimization during adolescence: concurrent and prospective impact on symptoms of depression and anxiety. *Anxiety, Stress, & Coping*, 28(1); 105-120, 2015.

10. EKLER

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler,

“Kişisel Bilgi Formu” sizlerin akran zorbalığının ve sosyal anksiyetenini belirlenmesine ilişkin bilgileri içeren sorudan oluşmaktadır. Bu formda size uygun olan kutucuklardan birini (X) şeklinde işaretlemeniz istenmektedir. Ölçeklerin sonuçları yüksek lisans tez araştırması için kullanılacaktır. Lütfen yanıtlarınızı içtenlikle veriniz. Kimlik bilgilerinize ihtiyaç duyulmamaktadır. Lütfen tüm maddeleri yanıtlayınız.

Katılımınız için çok teşekkür ederim.

1.Cinsiyetiniz ? () Kız () Erkek

2.Yaşınız ?.....

3.Kardeş sayınız? () YokTane

4.Annenizin eğitim durumu:

() Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu
() Lise mezunu () Üniversite mezunu

5.Babanızın eğitim durumu:

() Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu
() Lise mezunu () Üniversite mezunu

6.Ailenizin aylık gelir miktarı:

() 0-1500tl () 1501-2500tl () 2501-4000tl () 4001tl ve üzeri

7.Geçen yılki okul başarınız:

() Takdir aldım () Teşekkür aldım
() Doğrudan geçtim () Aynı sınıfı tekrar okuyorum

8.Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz ? () 5.sınıf () 6.sınıf () 7.sınıf () 8.sınıf

9.Okula ara verdiniz mi? () Evet () Hayır

10.Sınıfta hiç kaldınız mı ? () Evet ise Belirtiniz.....Sınıf () Hayır

11.Hiç disiplin cezası aldınız mı ? () Evet ise Belirtiniz.....Sınıf () Hayır

12.Okulunuzu seviyor musunuz? () Evet () Hayır

13.Yakın arkadaş sayınız ?

() Yok () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üstü

14.Boş zamanlarınızda daha çok ne yaparsınız?

- ☐ Kitap ☐ Müzik, Şiir ☐ Resim
☐ Spor ☐ Sinema/Tiyatro ☐ İnternette
☐ Diğer.....

15.Ailenizin size karşı olan tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- ☐ Demokratik ☐ Otoriter ☐ İlgisiz ☐ Koruyucu

16.Ailenizle arkadaşlarınızla yaşadığınız sorunları paylaşabiliyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

17.Aileniz/öğretmeniniz size çözüm bulmanızda destek olabiliyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

18.Arkadaşlarınızı birbirine şiddet uygularken gördünüz mü?

- ☐ Evet ☐ Hayır

EK 2. ÇOCUKLAR İÇİN SOSYAL ANKSİYETE ÖLÇEĞİ

Aşağıda bazı cümleler ve yanlarında da bazı seçenekler verilmiştir. Her cümleyi okuduktan sonra, son bir ayı düşünerek bu cümle için size en uygun gelen seçeneği işaretleyin.

Cümlelerin size uygunluğuna göre o cümleye 1-5 arasında bir puan verin. Cümledeki ifade size hiç uymuyorsa 1, çok az uyuyorsa 2, bazen uyuyorsa 3, çoğu zaman uyuyorsa 4, daima uyuyorsa 5'i işaretleyin.

1= hiç bir zaman 2= çok az 3= bazen 4= çoğu zaman 5= daima

Rakamların altındaki uygun kutucuğa X işareti koyun	1	2	3	4	5
1.Başka çocukların önünde yeni bir şey yapmaktan rahatsız olurum.					
2.Bana şaka yapılmasından rahatsız olurum.					
3.Tanımadığım çocukların yanında utanırım.					
4.Diğer çocuklar arkamdan konuşuyorlar diye düşünürüm.					
5.Yalnızca iyi tanıdığım çocuklarla konuşurum.					
6.Diğer çocuklar benim hakkımda ne düşünüyorlar diye endişelenirim.					
7.Diğer çocukların benden hoşlanmayacağından korkarım.					
8.İyi tanımadığım çocuklarla konuşurken rahatsız olurum.					
9.Diğer çocuklar benim hakkımda ne diyecekler diye endişelenirim.					
10.Yeni tanıştığım çocuklarla konuşurken rahatsız olurum.					
11.Diğer çocuklar benden hoşlanmıyorlar diye üzülürüm.					
12.Bir grup çocukla birlikteyken sessiz kalırım.					
13.Diğer çocuklar benimle alay ediyor diye düşünürüm.					
14.Başka bir çocukla tartışsam, onun benden hoşlanmayacağından korkarım.					
15.Başkalarını evime çağırmaktan çekinirim, çünkü hayır diyebilirler.					
16.Bazı çocukların yanındayken rahatsız olurum.					
17.İyi tanıdığım çocukların yanındayken bile utanırım.					

18.Başka çocuklara birlikte oynamayı teklif etmek bana zor gelir.					
---	--	--	--	--	--

EK 3. AKRAN ZORBALIĞI BELİRLEME ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler, Sizlere verdiğim bu soru listesi ile amacım, arkadaşlarınızla ilişkileriniz hakkında bazı bilgiler edinmektir. Her soru a ve b olmak üzere iki şıktan oluşmaktadır. İşaretleme yapmak için size uygun olan kutucuğun içine X işareti koymanız yeterlidir. Cümlelerin hepsini bitirmeye özen gösterin. Bu bir sınav değildir. Önemli olan sizin gerçek düşüncelerinizi yansıtmasıdır. Sizden aldığım tüm bu bilgiler kesinlikle gizli kalacaktır ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Teşekkür ederim...

	Hiçbir zaman	Bir kere	Birden fazla
1)a. Beni çeşitli vurucu ve kırıcı aletlerle korkutur.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
2)a. Beni o kadar korkuturlar ki onlardan uzak dururum.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
3) a. Bana çirkin saldırılarda bulunurlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
4) a. Okula giderken ya da okuldan dönerken beni rahatsız ederler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
5) a. Üstümü başımı kirletirler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
6) a. Grup halinde üstüme gelip beni rahatsız ederler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
7) a. Bana yumruk atarlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
8) a. Bana isimler takarlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
9) a. Görünüşümle alay ederler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
10) a. Herhangi bir nedenden dolayı benimle alay ederler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
11) a. Bana “gerzek “aptal” ve benzeri sözler söylerler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			

12) a. Konuşma biçimimle alay ederler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
13) a. Beni tekmelerler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
14) a. Canımı acıtırlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
15) a. Beni döverler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
16) a. Bana küfür ederler			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
17) a. Çelme takıp beni düşürmeye çalışırlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
18) a. Bana tükürürler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
19) a. Arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
20) a. Arkadaşlarımı bana karşı kışkırtmaya çalışırlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
21) a. Başkalarının benimle konuşmasına engel olurlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
22) a. Hakkımda yalan söylerler.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
23) a. İznim olmadan bana ait eşyaları alırlar.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
24) a. Bana ait eşyalara bilerek zarar verirler			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			
25) a. Bana ait eşyaları alır.			
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?			

26) a. Bana ait bir şeyi kırıp bozmaya çalışırlar.				
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?				
27) a. Paramı alır.				
b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?				
28) a. Sana tüm bu davranışları çoğunlukla kız arkadaşlarınız mı yoksa erkek arkadaşlarınız mı yapıyor?				
Hiç kimse ()	Çoğunlukla kızlar ()	Çoğunlukla erkekler ()	Hem kız hem erkek ()	
b. Peki sen bu davranışları çoğunlukla kız arkadaşlarına mı yoksa erkek arkadaşlarına mı yapıyorsun?				
Hiç kimse ()	Çoğunlukla kızlar ()	Çoğunlukla erkekler ()	Hem kız hem erkek ()	

EK 4.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.8337106
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

26/04/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) İstanbul Medipol Üniversitesinin 26.03.2019 tarihli ve 12095 sayılı yazısı,
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 25.04.2019 tarihli
tutanaklı.

İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi
Gözde NAMLI'nın "Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Anksiyetenin
İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Bağcılar ilçesinde bulunan Malazgirt
Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve
ekleri Müdürlüğümüze incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama
sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama
araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması,
katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun
müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuya açık paylaşılmaması koşuluyla, okul
idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak
şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze
rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun
görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Genelge,
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
26/04/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü Başbağcılar M. İsmet Ökten Cad.
No:1 Eski Adıyıcı Skısı Şakirhanlı Fatih/Sarıyer
E-Posta: igt54@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-238

Bu evrak güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. https://evrak.meb.gov.tr adresinden 405a-22c1-372b-818f-2d5d kodu ile teyit edilebilir.

EK 5. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU-ÖĞRENCİ

Sayın katılımcı, bu çalışma ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırmada sizin bireysel ve okulla ilgili özelliklerinizi ve sosyal kaygılarınıza dönük soruları incelemeye dönük sorulardan oluşan form ve ölçekler kullanılacaktır.

Bu araştırmaya katılıp katılmamakta tamamen özgürsünüz. Araştırmanın tüm evrelerinde kimlik bilgileriniz saklı kalacaktır, sadece sizden elde edilen bilgiler kullanılacaktır. Katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Gözde Namlı

Bilimsel bir araştırmaya başlamadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren gönüllü bilgilendirme formundaki açıklamaları okudum. Bana araştırmayla ilgili olarak yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar verebilmem için yeterli zaman ayrıldı. Bu doğrultuda araştırmaya kendi rızamla ve herhangi bir baskı altında olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının Adı-Soyadı:

Araştırmacı Adı-Soyadı: Gözde Namlı

İmza:

İmza:

Tarih:

Tarih:

EK 6. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU-VELİ

Sayın veli, bu çalışma ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırmada çocuklarınızın bireysel ve okulla ilgili özelliklerini ve sosyal kaygılarına dönük soruları incelemeye dönük sorulardan oluşan form ve ölçekler kullanılacaktır.

Bu araştırmaya katılıp katılmamakta tamamen özgürsünüz. Araştırmanın tüm evrelerinde kimlik bilgileriniz saklı kalacaktır, sadece çocuklarınızdan elde edilen bilgiler kullanılacaktır. Katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Gözde Namlı

Bilimsel bir araştırmaya başlamadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren gönüllü bilgilendirme formundaki açıklamaları okudum. Bana araştırmayla ilgili olarak yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar verebilmem için yeterli zaman ayrıldı. Bu doğrultuda araştırmaya kendi rızamla ve herhangi bir baskı altında olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının Adı-Soyadı:

Araştırmacı Adı-Soyadı: Gözde Namlı

İmza:

İmza:

Tarih:

Tarih:

11. ETİK KURUL ONAYI

 MEDİPOL
UNV

T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

E-İmzalıdır

Sayı : 10840098-604.01.01-E.8211
Konu : Etik Kurulu Kararı

27/02/2019

Sayın Dr. Öğr. Üye Özlem AVCI

Üniversitemiz Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna yapmış olduğunuz "Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Anksiyetenin İncelenmesi" isimli başvurunuz incelenmiş olup etik kurulu kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Hanefi ÖZBEK
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

Ek:
-Karar Formu (2 sayfa)

12. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gözde NAMLI

Doğum Yeri ve Tarihi : Elazığ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Fırat Üniversitesi/Hemşirelik

Yüksek Lisans Öğrenimi : Medipol Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : Fırat Üniversitesi Hastanesi/Elazığ Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Çalıştığı Kurumlar : Özel Bağcılar Medicine Hastanesi
Bahçelievler Devlet Hastanesi (Halen devam ediyor)

İletişim

E-Posta Adresi : gozdenamli231296@gmail.com